

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
*Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar*

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Anyá jobban tudja?
A gazdasági egység kartell-igényérvényesítési
lehetőségei a MOL ügy fényében**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/11/04

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés.....	3
II. A gazdasági egység doktrínája	4
II.1 A vállalkozás fogalma az uniós versenyjogban.....	3
II.2 Miért a gazdasági egység?.....	4
II.3 A gazdasági egység doktrínájának következményei	5
III. A versenyjog szankciórendszere.....	9
III.1 A közjogi jogérvényesítés rendszere.....	9
III.2 A magánjogi jogérvényesítés eszközei.....	10
III.3 Kölcsönhatás a köz- és a magánjogi jogérvényesítés között	11
IV. A károsult perек fajtái	12
IV.1 Követő keresetek	12
IV.2 Önálló keresetek	13
V. Joghatósági joggyakorlat kartellkár perekben	14
V.1 A gazdasági egység joghatósági kérdései.....	14
V.2 CDC Hydrogen peroxide	15
V.3 FlyLAL-Lithuanian Airlines	17
V.4 Tibor-Trans	18
V.5 Volvo	20
VI. A kartellkárok érvényesítésével kapcsolatos gyakorlati anomáliák	21
VII. Reflektorfényben felperesi gazdasági egység – a MOL ügy	24
VII.1 Az eljáró nemzeti bíróságok értelmezése.....	23
VII.2 Milyen megoldásokat kínál a MOL?	24
VII.3 A felperesi gazdasági egység által felvetett kérdések	26
VIII. A közös igényérvényesítés lehetőségei.....	29
VIII.1 A harmonizáció hiánya.....	27
VIII.2 A tagállamok széttartó procedurális megoldásai	28
VIII.3 Az ASG 2 ügy - újabb kérdés a Bíróság asztalán.....	31
IX. Összegzés és de lege ferenda.....	33
X. Irodalomjegyzék.....	35

I. Bevezetés

A gazdasági egység az uniós versenyjog egyik alapfogalma. A vállalkozást alkotó, különböző jogi személyiséggel rendelkező szereplők a piacon való működésük során együtt, egy közös cél elérése érdekében fejtik ki tevékenységüket. A leányvállalatok működésének koordinálása, a végső stratégiai döntések kidolgozása az anyavállalatoknál összpontosul. A függési viszonyból, valamint a vállalati struktúra egészének átlátásából következően felmerül a kérdés: vajon az anyavállalat mindig hatékonyabb döntéshozatalra képes, akár a jogérvényesítés terén is? Az anya tényleg mindig jobban tudja?

Az uniós versenyjog magánjogi jogérvényesítési rendszerének tekintetében az előző évtized folyamán mind jogalkotói, mind jogalkalmazói szinten meghatározó változások zajlottak annak érdekében, hogy megteremtsék a jogsértések károsultjai számára a teljeskörű jogorvoslat feltételrendszerét. A versenyjogi jogsértések által okozott károk sajátos jellegére tekintettel az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: Bíróság) vonatkozó ítéletei egyre szélesebb körben nyitották meg a károsultaknak a perindítás lehetőségét. A meglehetősen kiterjesztő gyakorlat tekintetében a *MOL* ügyben hozott ítélet jelentette a fordulópontot. A gazdasági realitásra építő, hatékonyságalapú érvelést ugyanis a Bíróság elvetette, gátját szabva annak, hogy a vállalkozáscsoportok az anyavállalatuk székhelyére, mint kár bekövetkeztének helyére joghatósági okot alapítsanak.

A dolgozat arra keresi a választ, hogy milyen következményekkel járnak a *MOL* ítéletben foglaltak a vállalkozások igényérvényesítésére. Az ügy ugyanis számos, az önálló jogérvényesítéssel kapcsolatban felmerülő gyakorlati nehézségre világított rá. Milyen tényezők vezettek az EUB korábbi, kiterjesztő joghatósági gyakorlatának megváltozásához? Melyek a magánjogi jogérvényesítés jelenlegi harmonizált keretrendszerének hiányosságai? Milyen lehetőségeket biztosítanak a tagállami szabályozások a versenyjogsértések által megkárosított vállalkozások számára a jogsértők elleni közös, hatékony fellépésre? Hogyan próbál az uniós jog teret nyerni magának olyan kérdésekben, melyek a jogalkotói szinten tagállami hatáskörben maradtak? Végül soron ugyanis a versenyszabályok teljes érvényesülése érdekében elengedhetetlen, hogy a köz- és magánjogi szankciórendszer összehangoltan, egymást kiegészítve hatékony elrettentéssel bírjon a jogsértőkkel szemben.¹

¹ A dolgozat Mesterséges Intelligencia használata nélkül készült.

II. A gazdasági egység doktrínája

II.1 A vállalkozás fogalma az uniós versenyjogban

Általánosságban ahhoz, hogy valaki jogok és kötelezettségek alanyává válhasson, jogi személyiséggel kell rendelkeznie. Így van ez a társasági jogban is, ahol a jogi személyiség, és ennek komponense, a társaság korlátolt felelőssége kulcsfontosságú, alapvető célja a tulajdonosi kör vagyonvédelme a társaság hitelezőivel szemben, valamint a kockázatkezelés és a tőkebevonás elősegítése.² A versenyjog szempontjából azonban kevésbé jelentős, hogy a gazdasági tevékenységek milyen formában kerülnek kivitelezésre. A központi kérdés az, hogy ezen tevékenységek milyen hatásokkal járnak.³ Az uniós versenyjogi szabályok címzettei tehát a jogi személyek helyett a vállalkozások, mind az EUMSZ 101. és 102. cikke, valamint ezek végrehajtási szabályai is a vállalkozásokat nevezik meg alanyaikként. Így van ez az EUMSZ 106. cikke és a 107. cikk állami támogatási szabályainak alkalmazásának körében, az összefonódás-ellenőrzési rendelet⁴ esetében, valamint a belső piacot torzító külföldi támogatásokról szóló rendeletben is.⁵ Ez horizontális jelleget kölcsönöz a vállalkozás koncepciójának, mely az uniós versenyjog különböző területeinek önálló fogalmát képezi. A vállalkozás fogalmának autonómiáját mindazonáltal gyengíti az a tény, hogy a különböző szabályozási célok elérése érdekében a vonatkozó normák gyakran eltérő tartalommal töltik fel azt.⁶

A Szerződések azonban nem szolgálnak definícióval a vállalkozás fogalmának megértéséhez, így annak kidolgozása a Bíróság gyakorlatára maradt. Jacobs főtanácsnok az *Albany* ügyhöz kapcsolódó indítványában kettős célt szolgáló jogintézményként ragadta meg a vállalkozást. Egyrészt azon szereplők csoportjaként, akik a versenyszabályok hatálya alá tartoznak. Ez esetben a teszt az, hogy az adott szereplő folytat-e gazdasági vagy kereskedelmi jellegű tevékenységet. A másik cél annak megállapítása, hogy egyes magatartások mely entitásoknak tudhatók be. Ebben az esetben a teszt abból áll, hogy az adott szereplő önállóan, a saját jogán cselekszik, avagy csak egy „ügynök”, akinek nincs önállósága cselekvése irányának meghatározására.⁷ Ezen hozzárendelésre azért van szükség, mivel a versenyjogi szabályoknak, valamint a versenyhatósági döntéseknek a címzettjei nem feltétlen esnek egybe.⁸ A

² ARMOUR/HANSMANN/KRAAKMAN, 2009

³ KOENIG, 2023, pp. 63-85

⁴ 139/2004/EK Rendelet

⁵ Foreign Subsidies Regulation

⁶ BOYD, 2023, pp. 4-8.

⁷ *Albany*, Főtanácsnoki indítvány, 206.

⁸ *ETI*, Főtanácsnoki indítvány 68-69.

versenyhatósági határozatoknak ugyanis a végrehajthatóságuk érdekében minden esetben jogi személyhez kell rendelniük a jogsértésért való felelősséget.⁹

A Bíróság kialakult ítélkezési gyakorlata alapján a vállalkozás „magában foglal minden gazdasági tevékenységet folytató entitást függetlenül annak jogi státuszától, valamint finanszírozási formájától.”¹⁰ Fontos kiemelni, hogy ugyanazon entitás viselkedhet vállalkozásként egyes tevékenységei körében, míg más tevékenységei tekintetében nem.¹¹ A vállalkozás fogalmának ezen megközelítését funkcionális szemléletnek nevezik, mivel központjában a vállalkozás által folytatott gazdasági tevékenység áll, szemben az azt alkotó jogi személyek jellemzőivel.¹² A Bíróság a *Hydrotherm* ügyben úgy fogalmazott, hogy a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, hogy a szóban forgó megállapodás szempontjából egy gazdasági egységet jelöl, abban az esetben is, ha több természetes vagy jogi személyt foglal magában.¹³

II.2 Miért a gazdasági egység?

Mint az már fentebb említettem, a versenyjog alapvető sajátossága a hatásalapú megközelítések alkalmazása. Ez kifejezetten megjelenik a versenyjogi szabályok személyi hatálya, vagyis a vállalkozás fogalmának alkalmazása tekintetében. A továbbiakban azt fogom körbejárni, hogy milyen felmerülő problémák vezettek ahhoz, hogy a jogi személyiség alkalmazása helyett, a versenyjog egy sajátos alanyi struktúrát alakítson ki.

Amennyiben a versenyszabályok alanyát keressük, egy olyan entitás után kutatunk, mely önmagával és alkotórészeivel nem, más alanyokkal szemben viszont versenyhelyzetben van. Általánosságban elmondható, hogy mind természetes, jogi, valamint jogi személyiség nélküli entitások képesek a piacon gazdasági tevékenység kifejtésére. A Bíróság *Suiker Unie* ítéletében kimondta, hogy a versenyre vonatkozó, a Szerződésben lefektetett szabályokból inherensen következik az, hogy minden gazdasági szereplőnek önállóan kell meghatározni a közös piacon követett politikáját.¹⁴ Látható, hogy a jogi személyiség, bár nem kizáró ok, nem feltétele a piacon való részvételnek. A lényegi kérdés inkább a piacon betöltött szerepben keresendő, vagyis, hogy az adott szereplő képes-e önállóan meghatározni tevékenységét.¹⁵ Ezen

⁹ Bellamy & Child: 2014, pp. 88-105.

¹⁰ *Höfner and Elser* kontra *Macrotron*, 21.

¹¹ *MOTOE*, 25-26.

¹² ODUDU, 2004-2005, p. 211-242.

¹³ *Hydrotherm*, 11.

¹⁴ *Suiker Unie*, 173.

¹⁵ *Wouters és társai*, 77.

versenyfelfogás két vagy több olyan szereplőt feltételez, akik egymástól függetlenül határozzák meg piaci stratégiáikat. Ezen stratégiák ütközései hozzák létre magát a versenyt.¹⁶ A jogi személyiség ugyanis nem feltétlen hordozza magában ezt a fajta autonómiát, vagyis a versenyképes erő kifejtésének képességét. Az autonómia hiánya egy irányítási viszonyt feltételez, melynek alapja leggyakrabban a tulajdonosi többség¹⁷, szavazati többség, az ügyvezetés kinevezésének joga, illetve egyéb személyi és pénzügyi kapcsolatok fennállása.¹⁸ De a Bíróság így értelmezi egy munkáltató és munkavállaló¹⁹, megbízó és ügynök²⁰, valamint vállalkozó és alvállalkozó kontraktuális alapon nyugvó kapcsolatait is.²¹ Ehhez a bíróság gyakorlata alapján olyan személyi, tárgyi és immateriális elemek egységes szervezetére van szükség, melyek egy specifikus gazdasági célt hosszútávon követnek.²² Előfordulhat, hogy ezen feltételek összességének fennálltához több természetes, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező alany szükséges, akiket üzleti-gazdasági érdekközösségük kapcsol össze.²³ Azonban mivel a verseny kialakulása legalább két ilyen entitást igényel, könnyen belátható, hogy az alkotó szervezetek között fogalmilag kizárt a verseny fennállásának lehetősége. És pontosan ez az, ami megadja a versenyszabályok alanyát, azon entitást, ami önmagával, és maga alkotórészeivel nem, csupán más alanyokkal állhat versenyben. Így a gazdasági egységet meg kell állapítani abban az esetben is, ha az több természetes vagy jogi személyből áll.²⁴

Kifejezetten a vállalatcsoportoknál okozna az elkülönült jogi személyiség a versenyjog céljainak hatékony érvényesülése ellen ható eredményeket. A társasági jog szabályai alapján ugyanis könnyen előfordulhatna, hogy a jogsértő jogi személy csupán egy valódi vagyonnal nem rendelkező „üres doboz”-ként jelenne meg, melynek egyetlen célja a vállalatcsoport további tagjainak korlátozott felelősség kihasználásával való mentesülése ennek tartozásaiért való felelősség alól, ami még egy egyébként tőkeerős csoport esetében is ellehetetlenítené a károsultak jogérvényesítését, miközben a csoport továbbra is aktív résztvevője maradhatna a piacnak.²⁵ A jogi formán való felülemelkedést és a gazdasági részvétel figyelembevételét emellett a jogérvényesítés elrettentő funkcióját erősítő megfontolások is indokolják, melyek a következő részben kerülnek tárgyalásra. Abból tehát, hogy a versenyjog fókuszában a valódi

¹⁶ ODUDU/BAILEY, 2014, 1721-1758.

¹⁷ *Fuji Electric*, 182-184.

¹⁸ GHEZZI/MAGGIOLINO, 2014, pp. 1086–1087.

¹⁹ *Jean Claude Becu*, 26.

²⁰ *Voestalpine AG kontra Commission*, 139.

²¹ WHISH/BAILEY, 2021, pp. 95-103.

²² *Knauf Gips*, 84-86.

²³ TÓTH, 2020, pp. 136-148.

²⁴ *Alliance One International*, 42.

²⁵ PASQUA, 2023, pp. 235-253.

piaci tevékenység áll, logikusan következik, hogy a Szerződések megalkotói a vállalkozás fogalma mellett döntöttek, nem pedig a társaság vagy jogi személyt alkalmazták a versenyjogi szabályok alanyának meghatározására.²⁶

II.3 A gazdasági egység doktrínájának következményei

A gazdasági egység doktrínájának alkalmazása, vagyis azon tézis elfogadása, hogy az egy vállalkozást alkotó szereplők magatartása egységes a piacon, és közöttük fogalmilag nem állhat fenn verseny a dolgozat számára három szempontból bír jelentőséggel. A gazdasági egység tagjai között kötött szerződések az EUMSZ 101. cikk hatályán való kívül esése (i), a gazdasági egység által elkövetett versenyjogsértésekért való közjogi következmények (ii), valamint a magánjogi jogkövetkezmények alakulása a gazdasági egység tagjaival szemben (iii).

A gazdasági egységet alkotó jogi személyek közötti verseny hiánya nincs kihatással az egymással kötött szerződéseik érvényességére.²⁷ Ezen entitások tehát érvényesen köthetnek jogügyleteket, azonban mivel az EUMSZ 101. cikkében meghatározott tilalom alanyai a vállalkozások, ezen vállalkozások részét alkotó jogi szereplők megállapodásait a Bíróság bevett gyakorlata a funkciók internális elosztásaként értelmezi, így kívül esnek annak hatályán.²⁸ A Bíróság a *Viho kontra Bizottság* ítéletében úgy foglalt állást, hogy egy anya- valamint leányvállalata, vagy közös irányítás alatt álló szereplők esetén a megállapodás kívül esik az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésben megfogalmazott tilalom hatályán, amennyiben egy gazdasági egységet alkotnak, így a leányvállalkozásoknak nincs valódi szabadsága a piacon való magatartásuk önálló meghatározására.²⁹

Az a tény, hogy az EUMSZ a versenyjog szubsztanciális rendelkezéseinek címzettjeként a vállalkozást jelöli meg, nem jelenti azt, hogy ezen szereplők elkülönült jogi személyisége ne jutna jelentőséghez. A Bizottsági (és nemzeti versenyhatósági) döntéseknek címzettjei ugyanis továbbra is a jogi entitások, vagyis a vállalkozás jogsértéséért való felelősséget hozzá kell rendelni a vállalkozást alkotó szereplőkhöz. Az egy gazdasági egységet alkotó társaságok tehát felelősséggel tartoznak a gazdasági egység egy másik tagja által elkövetett jogsértésért.³⁰ Ennek két formája különböztethető meg, az anyavállalatok felelőssége leányaik jogsértéséért (*upward*

²⁶ Schindler, 101-102.

²⁷ EZRACHI, 2021, pp. 100-113.

²⁸ Consten és Grundig

²⁹ Viho, 16-18, Centrafarm, 41.

³⁰ Imperial Chemical Industries, 41.

liability)³¹, valamint a legújabb joggyakorlat ezt kiterjesztette a leányvállalatok anyavállalatuk (vagy testvérvállalataik) által elkövetett jogsértésekre is (*downward liability*).³²

Az előbbi esetben egy leányvállalat EUMSZ 101. cikket sértő piaci magatartása abban az esetben lehet betudható az anyavállalatnak, amennyiben a leány nem maga határozza meg piaci magatartását, hanem minden lényeges aspektusban az anyavállalat instrukcióit követi.³³ Az anya tehát meghatározó (döntő) befolyást gyakorol leánya tevékenysége felett. Fontos hangsúlyozni, hogy ezen felelősségi forma nem vétkességi alapú, azt sem kívánja meg, hogy az anyavállalat tudjon a jogsértésről³⁴, sőt a felelősség elkerülésére az sem ad alapot, ha a leányvállalat nem engedelmeskedik az anya utasításainak.³⁵ A felelősség betudásához a Bíróság gyakorlata szerint két kumulatív feltétel teljesülésére van szükség, nevezetesen az anyavállalatnak rendelkeznie kell a meghatározó befolyás gyakorlásának képességével, valamint, hogy ténylegesen gyakorolja azt.³⁶ Bár a meghatározó befolyás gyakorlása tekintetében a bizonyítási teher főszabály szerint a Bizottságon nyugszik, az EUB által az AKZO ügyben megalkotott ún. AKZO-vélelem szerint 100%-os tulajdonlás esetén megdönthető vélelem áll fenn amellet, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol a leányán.³⁷ Azóta ezen elv kiterjesztésre került, már a közel teljes tulajdonlás esetén is van gyakorlat a vélelem alkalmazására.³⁸ A vállalkozások oldaláról számos kritika illetve vélelmet egyfajta *probatio diabolica*-ként értelmezve azt, mindazonáltal a Bíróság álláspontja szerint önmagában az a tény, hogy egy vélelmet rendkívül nehéz megdönteni, nem jár együtt feltétlenül a védelemhez való jog sérelmével, se nem jelenti a megdöntés lehetetlenségét.³⁹ A felelősség lefelé (illetve oldalra) irányuló betudásának esetére a Bíróság nagytanácsa a *Sumal SL kontra Mercedes Benz Trucks España* kartellkártérítési ügyben alkotta meg a tesztet. A döntő szempont a piaci magatartás egységessége, tehát a egyrészt a társaságok közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokat kell vizsgálni, másrészt a leányvállalat gazdasági tevékenysége és a jogsértés tárgya közötti konkrét kapcsolat fennállását.⁴⁰ E tekintetben nem értek egyet azzal a szakirodalmi állásponttal, mely szerint a gazdasági egység közjogi és magánjogi

³¹ Ibid. 132-135.

³² *Sumal*

³³ *Siemens Österreich*, 46.

³⁴ *Akzo Nobel NV és társai*, 58-59.

³⁵ *Evonik Degussa*, 41.

³⁶ *Dow Chemical*, 54-56.

³⁷ *Akzo Nobel NV és társai*, 60.

³⁸ *Goldman Sachs*, 30-33

³⁹ *Elf Aquitaine*, 62. 66.

⁴⁰ *Sumal* 51.

felelősségének megállapítására különböző jogi teszt alkalmazását rendeli a Bíróság.⁴¹ Ez ugyanis a gazdasági egység eltérő értelmezését eredményezné ugyanazon jogsértésekért való felelősség tekintetében, mely szembemenne az EUB *Skanska* ítéletében megfogalmazott elvvel, miszerint a gazdasági egység az uniós jog önálló fogalmát képezi, és nem lehet eltérő tartalma a bírságkiszabási, valamint a kártérítési keresetek kontextusában.⁴²

Miután a hatóság megállapította a gazdasági egység fennállását, megnyílik a lehetősége az ebbe tartozó egyes, vagy akár összes tag felelősségének kimondására, valamint egyetemleges kötelezettségének megállapítására a kiszabott bírság tekintetében.⁴³ Az egyetemlegesség intézménye a bírság megfizetését hivatott biztosítani, feltételezve, hogy a gazdasági egységet alkotó vállalatok együtt nagyobb pénzügyi háttérrel rendelkeznek és szolvensebbek.⁴⁴ A jogi személyiség és az ebből fakadó korlátozott felelősség által szabott korlátoktól való eltekintéshez a vállalati fátyol átszúrására van lehetőség (*piercing the corporate veil*) ezzel kiterjesztve a bírságért való felelősséget a vállalati struktúra többi tagjára.⁴⁵ A gazdasági egység fennállásának nemcsak a bírság megfizetéséért való egyetemleges felelősség tekintetében, hanem annak összegében is meghatározó jelentőség jut. Az 1/2003 EK Rendelet alapján ugyanis a versenyjogi jogsértésért kiszabható bírságösszeg maximumát az abban részt vevő gazdasági egység éves árbevételének 10%-ában határozza meg.⁴⁶ Ráadásul amennyiben a gazdasági egység egyik tagja korábban már részt vett kartellben, a visszaesés szankciójaként lehetőség nyílik a kiszabott bírság összegének növelésére.⁴⁷ Ezen rendelkezések fő funkciója az elrettentés, hiszen egy vállalatcsoport éves árbevétele jócskán meghaladja a jogi személy vállalat saját árbevételét.⁴⁸

III. A versenyjog szankciórendszere

III.1. A közjogi jogérvényesítés rendszere:

Az uniós versenyjog szankciórendszerének tekintetében a kétezres évek elejéig a közjogi jogérvényesítés jutott meghatározó szerephez. Az 1/2003/EK rendelet⁴⁹ hatálybalépéséig az Európai Bizottság, mint egyetlen, központi szerv rendelkezett kizárólagos hatáskörrel a

⁴¹ PASQUA, 2023

⁴² *Skanska Industrials*, 47.

⁴³ *Sasol v Commission* 182

⁴⁴ THOMAS, 2012

⁴⁵ BERGKAMP/PAK, 2001, pp.167-173

⁴⁶ 1/2003/EK Rendelet 23. cikk (2) bekezdés

⁴⁷ *NEC kontra Commission*, 108-109, 123.

⁴⁸ *Akzo Nobel NV és társai*, 90-91.

⁴⁹ 1/2003/EK rendelet

közösségi versenyjog megsértésének megállapítására, illetve az egyedi és csoportmentességek alapján való mentesítésre.⁵⁰ A 2003-as reformrendelet decentralizációs törekvései alapvető változást hoztak a jogérvényesítés rendszerében. Az új szabályozás kiterjesztette az EU-versenyjog alkalmazásának kötelezettségét a tagállami versenyhatóságokra, közvetlenül alkalmazhatóvá tette az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdését⁵¹ valamint létrehozta az Európai Versenyhatóságok Hálózatát⁵², melynek célja a Bizottság és a tagállami versenyhatóságok közötti megfelelő munkamegosztásnak, valamint az uniós versenyjogi szabályok hatékony és következetes alkalmazásának biztosítása.⁵³ A rendelet másik kulcsfogalma a harmonizáció volt, ami alapján a hatóságok kötelessé váltak az EUMSZ 101. és 102. cikkét alkalmazni olyan magatartásokra, melyek befolyásolhatják a tagállamok közötti kereskedelmet. A tagállami hatóságok hatásköre tovább bővült a 2019/1 ECN+ irányelv⁵⁴ megjelenésével, ami céljával a hatékony alkalmazáshoz szükséges függetlenségi garanciák, megfelelő erőforrások, valamint a jogérvényesítési és bírságolási hatáskörök biztosítását tűzte ki.⁵⁵ A hálózat számos módszerrel segíti elő a hatóságok közötti kooperációt, előmozdítja a tagok tájékoztatását az új ügyekről és a meghatározó jelentőségű határozatokról, megkönnyíti az információ- és bizonyítékcserét, illetve hozzájárul a nyomozások során történő együttműködéshez.⁵⁶ Az EU versenyjogi intézményrendszerében jelentős szerephez jut a Bíróság is, ami extenzív joggyakorlatával és aktivista értelmezési megoldásaival formálja az uniós versenyjog szabályrendszerét. Az elvi jellegű döntések mellett az Európai Unió Bíróságának is hatásköre van a versenyhatározatok körében a mérlegelés átalakítására, bírság összegének megváltoztatására, valamint a döntések megsemmisítésére.

III.2 A magánjogi jogérvényesítés eszközei:

A magánjogi jogérvényesítés eszköztárának vizsgálata során válik szembetűnővé a versenyjogi szabályozás kettős jellege: egyrészt az EUMSZ 101. cikk (2) bekezdése rendelkezik a versenyjogsértő megállapodások és döntések semmisségéről, (*competition law as a shield*) emellett kártérítési per vagy ideiglenes intézkedés is igénybe vehető (*competition law as a sword*).⁵⁷ Az előbbi funkció a versenyjogsértő megállapodásokból folyó követelésekkel

⁵⁰ 17/62/EGK rendelet

⁵¹ EUMSZ 101. Cikk (3) bekezdés

⁵² European Competition Network

⁵³ Közlemény a versenyhatóságok hálózatán belüli együttműködésről

⁵⁴ ECN+ Irányelv

⁵⁵ Ibid.,preambulum 3.

⁵⁶ KOSTADINOVA, 2022

⁵⁷ KIRST, 2021

szemben nyújt védelmet, míg az utóbbi eszközök alkalmazása a versenytorzító magatartás ellen való fellépéshez szolgál fegyverként.

A versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos kártérítési perek indításának lehetőségét az Európai Unió Bírósága a 2001-es, *Courage kontra Crehan* ítéletében ismerte el, melyben kimondta, hogy bármely személy igényelhet kártérítést olyan szerződés vagy magatartás által okozott kárért, amely alkalmas a verseny korlátozására vagy torzítására.⁵⁸ A később számos ítéletben megerősített gyakorlat szerint a tényleges érvényesülés elvéből kifolyólag a károsultak jogosultak a teljes káruk megtérítését kérni. Ez magában foglalja mind a tényleges károkat (*damnum emergens*), az elmaradt hasznot (*lucrum cessans*), valamint ezek kamatait.⁵⁹ A precedenssé vált bírósági döntések ellenére az időszakban továbbra is alacsony maradt a versenyjogi jogsértéseken alapuló kártérítési igények száma, mely elsődlegesen a tagállami jogi keretrendszerek eltéréseiből adódott, ami jelentősen megnehezítette a sikeres jogérvényesítést.⁶⁰ A felmerülő problémák adresszálására és a javaslatok becsatornázására a Bizottság 2005-ben kiadta a Zöld Könyvét⁶¹, majd 2008-ban a Fehér Könyvét⁶², melyek már előrevetítették az uniós jogalkotás szükségességét. A hosszú jogalkotási folyamatot a 2014. november 26-án elfogadott 2014/104/EU irányelv zárta le.⁶³ A Bizottság az irányelv tekintetében két fő célt határozott meg, annak biztosítását, hogy a jogsértéssel érintetteknek lehetősége legyen a teljes elszenvedett káruk érvényesítésére, illetve a közjogi és magánjogi jogérvényesítés szabályainak koherens összehangolását.⁶⁴ Az irányelv annyiban sikeresnek mondható, hogy megjelenése után a tagállami bíróságok előtt megindított kártérítési keresetek száma szignifikáns növekedésnek indult.⁶⁵

III.3. Kölcsönhatás a köz- és magánjogi jogérvényesítés között

Az EUMSZ 101. és 102. cikkének közvetlenül hatályos szabályai olyan jogokat és kötelezettségeket keletkeztetnek az érintett jogalanyokra vonatkozóan, amelyek érvényesülésének biztosítása a nemzeti bíróságok feladata.⁶⁶ A Bíróság gyakorlata alapján a 101. és 102. cikk teljes körű érvényesülése (*full effectiveness*) megköveteli, hogy a nemzeti bíróságok előtt bárki kártérítési követeléssel élhessen a fenti rendelkezések megsértése

⁵⁸ *Courage kontra Crehan*, 26.

⁵⁹ *Manfredi*, 95.

⁶⁰ Ashurst Study, 11-13.

⁶¹ Zöld Könyv az antitröszt szabályok megsértésére épülő kártérítési keresetekről

⁶² Fehér Könyv az antitröszt szabályok megsértésére épülő kártérítési keresetekről

⁶³ Kártérítési Irányelv

⁶⁴ *Ibid.*, preambulum (6) és 3. cikk

⁶⁵ LABORDE, 2021

⁶⁶ Kártérítési Irányelv, preambulum (3), *Courage kontra Crehan*, 23.; *Manfredi*, 39.

következtében elszenvedett kárért.⁶⁷ A kártérítésre vonatkozó jog megerősíti az Unió versenyjogi szabályok hatékonyságát, mivel gyengíti azokat a megállapodásokat vagy gyakorlatokat, amelyek alkalmasak arra, hogy a versenyt korlátozzák így hozzájárulva az Európai Unió belüli hatékony verseny fenntartásához.⁶⁸ A *Skanska* ügyben a Bíróság kifejezetten Wahl Főtanácsnok indítványára támaszkodva mondta ki, hogy az uniós versenyszabályok megsértése alapján indított kártérítési keresetek szerves részét képezik az e szabályok végrehajtására vonatkozó rendszernek, melynek célja, hogy elmarasztalja a vállalkozásokat a versenyellenes magatartásaikért, és visszatartsa azokat az ilyen magatartások tanúsításától.⁶⁹ Az individuális jogsérelem orvoslása mellett a kártérítésnek, a bírósági gyakorlat alapján, funkciója tehát a piac szerkezetére és működésére gyakorolt közvetett károk remediálása is.⁷⁰ Mindamelllett, hogy lehetőséget nyújtanak a jogsértések károsultjainak kompenzálására, ezen keresetek hatékony eszközei az adott, illetve további jogsértők elrettentésének. Ebből az következik, hogy a versenyjogi jogsértésekből származó kártérítési keresetek egyszerre rendelkeznek reparatív, prevenciós és represszív jelleggel. A Bíróság gyakorlatából arra lehet következtetni, hogy alapvetően egy kétpólusú, a köz- és magánjogi jogérvényesítés eszközeire egyaránt építő rendszer szükséges a versenyjogi szabályok hatékony érvényesülése érdekében.⁷¹ Ehhez azonban körültekintő egyensúlyozás szükséges az egyéni, és a közérdek gyakran konkuráló megfontolásai között.⁷²

IV. A károsulti perek fajtái

IV.1. Követő keresetek

A versenyhatósági eljárások meghatározó jelentőséggel bírnak nemcsak a közjogi, hanem a magánjogi jogérvényesítés rendszerében is. A kártérítési keresetek között ugyanis megkülönböztetjük a hatósági határozatra építő, úgynevezett követő kereseteket (*follow-on actions*), az önálló keresetektől (*stand-alone actions*).⁷³ A követő keresetek felperesei a polgári pert valamely uniós versenyhatóságnak jogsértést megállapító határozatára alapítva indítják meg. Ez jelentősen csökkenti a felperesre nehezedő bizonyítási terhet, mivel a Kártérítési Irányelv 9. cikk (1) alapján a tagállamok biztosítani kötelesek, hogy valamely nemzeti

⁶⁷ *Kone és társai*, 21., *Otis and Others*, 41.

⁶⁸ *Pfleiderer*, 29.

⁶⁹ *Skanska Industrials*, Főtanácsnoki indítvány, 80. *Skanska Industrials*, 45.

⁷⁰ *Sumal*, 36.

⁷¹ *Courage kontra. Crehan*, 27.

⁷² Kártérítési irányelv recital (6)

⁷³ *International Co-operative Legal Guides*, 2021, pp. 58.

versenyhatóság vagy felülvizsgálati bíróság által hozott jogerős határozatban megállapított jogsértés ne legyen vitatható a versenyjogi jogsértésekre alapított kártérítési perekben.⁷⁴ A lojális együttműködés elvéből⁷⁵ folyóan az irányelv alapján a más tagállamban meghozott jogerős határozatokat is *prima facie* bizonyítékként kell figyelembe venni.⁷⁶ A Bizottság eljárása esetén ennek határozatai mellett az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogszerűség vélelme szól, tehát az uniós jog hatálya alá tartozó minden személy köteles elismerni ezen aktusok teljes érvényesülését, mindaddig amíg azok jogellenességét a Bíróság meg nem állapítja.⁷⁷ Konkrétabban, a nemzeti bíróságok nem hozhatnak olyan ügyben, melyek bizottsági eljárás tárgyát képezik, a bizottsági határozattal ellentétes határozatot, már azok jogerőre emelkedését megelőzően sem.⁷⁸ Összegezve tehát a más tagállamok hatóságainak és felülvizsgálati bíróságainak jogerős határozatai bizonyítékként vizsgálандók, míg a nemzeti versenyhatósági döntések, valamint a Bizottság minden jogi aktusa kötik az eljáró nemzeti bíróságot. A kereset előterjesztőjének tehát a jogsértés tényét nem, csupán a kár bekövetkeztét és az okozati összefüggést kell bizonyítania.

IV.2 Önálló keresetek

Az önálló keresetek esetében versenyhatósági határozat hiányában a kártérítési igény előterjesztőjére hárul a károkozás mellett a versenyjogsértés bizonyítása is. Önálló kereseteknél hatványozottan érvényesül az információs aszimmetria⁷⁹, aminek számos oka van: (i) határozat hiányában a károsult tudomásszerzésétől indul az elévülési idő, (ii) megelőző hatósági eljárás hiányában akadályozott a bizonyítékok megszerzése⁸⁰, (iii) a nehéz és költséges adatbeszerzési eljárás elrettenthet egyes károsultakat az igényérvényesítéstől. Az egyenlőtlen erőviszonyokra reagálva maga az irányelv megfogalmaz egyes, a bizonyítási terhet csökkentő szabályokat, vélelmeket. Lehetőséget biztosít az alperes ellenőrzése alatt álló releváns bizonyítékok feltárására, elősegíti a kartellkárok számszerűsítését, vélelmezi az okozatosságot, valamint a kár mértékét.⁸¹ Az irányelv károsulti igényérvényesítést elősegítő szabályainak egyik kiemelt célja az önálló keresetek számának növelése, melyek jelenleg a károsulti keresetek nagyjából 2%-át teszik ki.⁸²

⁷⁴ Kártérítési Irányelv 9. cikk (1)

⁷⁵ EUMSZ, 4. cikk (3)

⁷⁶ Kártérítési Irányelv 9. cikk (2)

⁷⁷ *Heureka*, 73-74.

⁷⁸ 1/2003/EK Rendelet 16. cikk

⁷⁹ *Ibid.* preambulum (46)-(47)

⁸⁰ TELEKI, 2019, pp.24.

⁸¹ RODGER/SOUSA FERRO/MARCOS, 2019.

⁸² LABORDE, 2021, pp. 237

V. Joghatósági joggyakorlat kartellkár perekben

A versenyjogi jogsértésekre épülő kártérítési keresetek tekintetében a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1215/2012/EU rendelet (Brüsszel Ia Rendelet) alkalmazandó.⁸³ Alapesetben a rendelet az *actor sequitur forum rei* elvére épít, vagyis kimondja, hogy „*valamely tagállamban lakóhellyel (székhellyel) rendelkező személy az adott tagállam bírósága előtt perelhető.*”⁸⁴ Versenyjogi kártérítési perekben azonban különös (vagylagos) joghatósági ok alkalmazhatósága is felmerül, a Rendelet 7. cikk 2. pontja alapján „*valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető jogellenes károkozással, (...) kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt is, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet.*”⁸⁵ A rendelet szövegének interpretációja során a Bíróságra maradt annak értelmezése, hogy miként állapítható meg a kár bekövetkeztének helye. Ebben építkezhetett a hatályba lépését megelőző joggyakorlatra, ugyanis mind a 44/2001/EK rendelet⁸⁶, mind az azt megelőző Brüsszeli egyezmény⁸⁷ azonos tartalommal szabályozta vonatkozó cikkeit, így a Bíróság ezen rendelkezésekre adott értelmezései a Brüsszel Ia-ra is érvényesek.⁸⁸ A jogérvényesítés szempontjából az eljáró fórum kérdése mind alperesi, mind felperesi oldalról nézve releváns, mivel a földrajzi távolságok, illetve az eltérő eljárási szabályok jelentős mértékű többletköltséget okoznak, ami adott esetben a jogérvényesítés gátját jelenthetik. Míg alperesi szempontból a legkedvezőbb az általános alperesi székhelyre vonatkozó, a közelség és kiszámíthatóság elvére építő szabályozás, a felperesi oldal a kár bekövetkeztének helye szerinti fórumokat részesíti előnyben.

V.1 A gazdasági egység joghatósági kérdései

A versenyjogsértésért való felelősség egyetemlegessége eljárásjogi következményekkel is bír. A *Sumal* ügy után a kartellkárosultak számára megnyílt az út arra, hogy az anyavállalat jogsértését kimondó Bizottsági határozat nyomán követő keresetet indíthassanak egy másik tagállamban székhellyel rendelkező leányvállalata bíróságai előtt, ezen leányvállalat ellen.⁸⁹ Absztraktabban, a döntés megalapozta a gazdasági egységbe tartozó bármely szereplő székhelye szerint illetékes bíróság joghatóságát, mely vállalatcsoportok tekintetében jelentősen

⁸³ Brüsszel Ia Rendelet

⁸⁴ Ibid. 4. cikk

⁸⁵ Ibid 7. cikk 2.

⁸⁶ 44/2001/EK Rendelet, 5. cikk (3)

⁸⁷ 1968. évi brüsszeli egyezmény, 5. cikk (3)

⁸⁸ Nothartová, 18.;

⁸⁹ *Sumal*

kiszélesítette a károsulti igényérvényesítés fórumainak számát. Az ítélet új szakaszt nyitott a kartellkártérítési perek joggyakorlatában, erősen kiszélesítve a felperesi perindítás lehetőségeit. Nem meglepő módon, a tagállami bíróságok egyre többször fordulnak versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos perekben felmerült értelmezési kérdésekkel a Bírósághoz. Jelenleg is a Bíróság előtt van a Holland Legfelsőbb Bíróság kérdése az *Athenian Brewery* ügyben, mely a Brüsszel Ia rendelet 8. cikk (1) bekezdésében foglalt „szoros kapcsolat” fogalmának versenyjogi ügyek tekintetében való értelmezésére irányul.⁹⁰ A tagállami bíróság kérdésének központjában az áll, hogy a gazdasági egység, és az ebből fakadó egyetemleges felelősség megalapozza-e a szoros kapcsolat fennállását, valamint, hogy számít-e, hogy a versenyjogsértést megállapító határozatot tagállami versenyhatóság hozta meg. Álláspontom szerint a gazdasági egység tagjai között a jogsértés tekintetében fennálló egyetemleges felelősség analógia útján megfeleltethető a jogsértésben részt vevő vállalkozások között fennálló felelősségi alakzattal. A Bíróság gyakorlata alapján, amennyiben ezen jogsértő vállalkozások nem lennének egy eljárásban perelhetők, az összeegyeztethetetlen ítéleteket eredményezne a 8. cikk (1) értelmében.⁹¹ A gazdasági egység, mint a versenyjogsértés elkövetője nem hivatkozhat arra, hogy nem volt számára kiszámítható és előrelátható, hogy valamely tagjának székhelyén jogsértésével összefüggésben igényérvényesítésre kerül majd sor tagjaival szemben. Ilyen esetben az alperesi pertársaság funkciója csupán a kárigény megtérítésének biztosítása, hiszen az anyavállalat egyedüli perlésére az általános joghatósági ok mellett mindenképpen lehetőség nyílna, melyben felelőssége megállapítása esetén a teljes kártérítési összeget meg kellene fizetnie. A gazdasági egységen belüli költségmegosztás, valamint az egyetemlegességből fakadó regressz igények pedig nincsenek kihatással a joghatóság megállapítására. Végül a Kártérítési Irányelv 9. cikk (2) bekezdése alapján a tagállami bíróságoknak legalább *prima facie* bizonyítékként kell figyelembe vennie más tagállamok versenyhatóságainak jogsértést megállapító végleges határozatát.⁹² Ebből következően a jelen ügy más megítélés alá kerülne, mint a *CDC*, hiszen a versenyjogsértés megtörténtét az alperes vitathatná. És pontosan ez az a pont, ami miatt a 8. cikk (1) alatti pertársaságnak meg kell állnia, hiszen, ha nem így lenne, az esetlegesen görög bíróságok előtt indított perekben a versenyhatósági határozatok kötnék az eljáró bíróságot, míg a holland bíróságokat nem, melyek eltérő ítéleteket eredményezhetnek a jogsértés fennállta tekintetében.

⁹⁰ *Athenian Brewery*, Előzetes döntéshozatal iránti kérelem

⁹¹ *CDC*, 21-26.

⁹² Kártérítési Irányelv 9. cikk (2)

V.2 CDC Hydrogen Peroxide

2006 májusában az Európai Bizottság határozatot bocsátott ki hét, a hidrogén peroxid és szódium perborát piacon tevékenykedő, egységes és folyamatos kartelljogsértésben részt vevő vállalkozással szemben.⁹³ A Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA (CDC), egy kartellkárosultak igényei érvényesítésével foglalkozó társaság, Németországban indított *follow-on* kártérítési keresetet hat vállalkozással szemben az EUMSZ 101. cikkének megsértéséből fakadóan.⁹⁴ Az együttes perlés és a joghatóság kérdése abból az okból merült fel, hogy a károkozók közül egyedül az Evonik Degussa-val szemben állt meg az essení bíróság joghatósága, azonban vele szemben a CDC a keresetindítást követően elállt a keresetétől.

A Bíróság az ügyben a brüsszeli egyezmény pertársaságra vonatkozó 6. cikk 1. bekezdését, illetve a károkozással kapcsolatos igényekre szabályozást nyújtó 5. cikk 3. bekezdését vizsgálta. Mindkét különös joghatósági okra vonatkozóan elvi érveléssel kimondta, hogy azokat önállóan kell értelmezni.⁹⁵ A Bíróság az ugyanazon ténybeli és jogi helyzet fennállását teljesítettnek tekintette, valamint kimondta, hogy a Bizottságnak a jogsértés valamennyi résztvevőjével szemben az uniós jog megsértését megállapító határozata után a kartell résztvevőinek számítása kellett arra, hogy valamelyikük székhelye szerinti tagállam bíróságai előtt velük szemben eljárást indítanak.⁹⁶ Az elállás tekintetében a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy csak abban az esetben kell kizárni a 6. cikk 1. bekezdés alkalmazását, ha megállapítást nyer, hogy a felperes illetve az alperesi pertárs azon célból játszottak össze, hogy a rendelkezés alkalmazási feltételeit mesterségesen megteremtsék, vagy azt fenntartsák, amire ezen ügyben nem került sor.⁹⁷

Az 5. cikk 3. pontja interpretációja során a Bíróság leszögezte, hogy a követelés átruházása önmagában nem befolyásolhatja a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározását, vagyis a káresemény helyét minden kártérítési követelés tekintetében vizsgálni kell, csoportosítástól vagy átruházástól függetlenül. A kárt okozó esemény helye tekintetében a Bíróság kimondta, hogy a joghatóság fennállása egy olyan konkrét eseménynek az illetékességi területen való meghatározástól függ, mely során a kartellt véglegesen létrehozták, vagy a vevőnek kárt okozó, egyetlen eseményt képező megállapodást megkötötték.⁹⁸ Ez az alapügyben természetesen nem

⁹³ Hidrogén-peroxid és perborát ügy Bizottsági határozat

⁹⁴ EZRACHI, 2021, pp. 625.

⁹⁵ Kolassa, 43.

⁹⁶ CDC, 21-25.

⁹⁷ Ibid. 33.

⁹⁸ CDC, 50.

volt alkalmazható, mivel a jogsértéseket számos különböző helyszínen lezajlott találkozókön követték el. A kár bekövetkeztének helyét az ítélkezési gyakorlatot folytatva a kár tényleges megvalósulásának helyében állapította meg.⁹⁹ A Bíróság hangsúlyozta, hogy ezen hely minden esetben külön vizsgálatra szorul az egyes károsult felek vonatkozásában, és főszabály szerint ezek székhelyén található.¹⁰⁰ A károsult székhelyén való perlés számos hatékonyságnövelő funkcióval rendelkezik, egyrészt ezen bíróságok állnak legközelebb a jogvita tárgyához, másrészt a bizonyításfelvétellel járó könnyebbségek végeredményben a jogvita elbírálását is gazdaságosabbá teszik.¹⁰¹ A CDC Hydrogen Peroxide-ügy jelentősen kiszélesítette a felperesi igényérvényesítés lehetőségeit, lehetővé tette, hogy az összes alperest ugyanazon bíróság előtt perelje, ráadásul a felperes székhelye szerinti tagállamban. A *forum actoris* szabály tág értelmezését a későbbiekben több kritika is érte.¹⁰² A károsultközpontú döntés ugyanis széles körben megnyitja az ún. *forum shopping* lehetőségét, mivel joghatóságot biztosít bármely versenyjogi jogsértést szenvedett fél székhelye szerinti tagállam bíróságai számára. A tagállamok közötti, kártérítésre, valamint polgári eljárásjogra vonatkozó eltérő szabályokat meghatározó különbségek jellemzik, amelyek szabad megváltoztathatósága az együttes perlés esetén számottevő előnyt jelenthetnek a felperesnek az alperessel szemben.

V.3 FlyLAL- Lithuanian Airlines

Ebben az előzetes döntéshozatal alapügyében a felperes FlyLAL litván légitársaság az az Air Baltic erőfölénnyel való visszaéléséből eredő kárának megtérítését kérte. Állítása szerint a Riga repülőtér által nyújtott díjkedvezmények lehetővé tették az Air Baltic számára, hogy kizorító árazást alkalmazzon versenytársaival szemben. A FlyLAL litván bíróság előtt érvényesítette kártérítési igényét, aminek eljárásával szemben az alperesek joghatósági kifogást emeltek.

A Bíróság feladata a kár bekövetkezte helyének megállapítása volt. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlat alapján e tekintetben megállapította, hogy a káresemény bekövetkezésének helye nem értelmezhető olyan mértékben kiterjesztő módon, hogy az valamennyi helyet magába foglaljon, ahol megjelenhetnek a cselekmény hátrányos következményei, vagyis nem foglalja magában azon helyeket, ahol a károsult egy másik államban bekövetkezett „első kár” következtében vagyoni kárt szenved.¹⁰³ Az ilyen igények érvényesíthetőségének elfogadása sértené a közelség

⁹⁹ *Zuid-Chemie*, 27.

¹⁰⁰ *CDC*, 52.

¹⁰¹ *Melzer*, 27.

¹⁰² *flyLAL-Lithuanian Airlines*, Főtanácsnoki indítvány 73-75., *MOL*, Főtanácsnoki indítvány, 44, *WURMNEST*, 2016, pp. 235., 246-247.

¹⁰³ *Marinari*, 14-15., *flyLAL-Lithuanian Airlines*, 32.

és kiszámíthatóság követelményeit, mivel ezen igények jellegükből fakadóan kevésbé koncentrálnak. Az értékesítési volumen csökkenése, és az ebből következő elmaradt nyereség azonban a Bíróság álláspontja szerint értelmezhető „első kárként”¹⁰⁴, így megalapozhat joghatósági okot. Az igenlő döntésből következően ezután a kár bekövetkeztének helyét vizsgálta a Bíróság. Ennek meghatározásához a jelentősen érintett piacot kellett vizsgálni. Minthogy az alapügyben a versenyellenes magatartással érintett piac (a Vilnius repülőtérrel induló, illetve oda érkező járatok közötti verseny torzulásából fakadóan) és a veszteségek bekövetkezésének helye (melyre a károsult jegyeladási tevékenysége túlnyomórészt vonatkozik) egybeesik, a kár bekövetkezésének helyeként a litván piacot kell tekinteni a brüsszeli egyezmény 5. cikk 3. pontjának értelmében. A két elem együttes megléte esetén az adott fórum eleget tesz a közelség és kiszámíthatóság követelményeinek.¹⁰⁵ A Bíróság indokolásában kitér az uniós kollíziós jog megoldásával való összeegyeztethetőségre is, utalva a 864/2007/EK rendeletre (Róma II rendelet).¹⁰⁶ A rendelet a versenykorlátozó magatartással összefüggő kár megtérítése iránti keresetekre az érintett piac jogát rendeli alkalmazni.¹⁰⁷

A Bíróság kitért a kárt okozó esemény fogalom értelmezésére is. Mivel az alapügyben mind az egyes jogsértések önmagukban is kárt okozó eseményeknek minősülhetnek, ezen események együttes figyelembevételére is lehetőség nyílt. Mivel amennyiben csak a 101. cikk megsértéséből eredne a kártérítési igény, úgy az állítólagos versenyellenes megállapodás országát kéne a kárt okozó esemény helyének tekinteni. Ugyanez vonatkozna azon helyzetre is, ha az AirBaltic által alkalmazott kizorító árazás mindössze a megállapodás végrehajtására korlátozódott volna.¹⁰⁸ Ellenben, ha a kizorító magatartás a 102. cikk külön megsértését eredményezi, azon tagállam bíróságának joghatóságát kell megállapítani, ahol a szóban forgó versenyellenes magatartást megvalósították. Végül, ha az események láncolatát egy közös stratégiaként kell minősíteni, így a kár bekövetkezéséhez közösen járultak hozzá, a bíróság feladata azon esemény meghatározása, amelyik különleges jelentőséggel rendelkezik egy ilyen stratégia végrehajtásában. Ebben a tekintetben az eljáró bíróságnak kizárólag *prima facie* értékelésre van lehetősége, és a vizsgálatnak a kapcsolótényezők fennállásának vagy fenn nem állásának megállapításra kell szorítkoznia.¹⁰⁹ E megfontolásokra tekintettel a Bíróság az 5. cikk 3. pontját úgy értelmezte, hogy a káresemény bekövetkezésének helye egyaránt értelmezhető

¹⁰⁴ *Concurrence*, 35.

¹⁰⁵ *flyLAL-Lithuanian Airlines*, 38-43.

¹⁰⁶ Róma II Rendelet

¹⁰⁷ *Ibid.* 6. cikk (3)

¹⁰⁸ *flyLAL-Lithuanian Airlines*, 47-50.

¹⁰⁹ *Ibid.* 53-54.

az EUMSZ 101. cikkébe ütköző megállapodás megkötése helyeként, vagy a 102. cikk szerint tilalmazott magatartás megvalósításának helyeként. A Bíróság tehát a FlyLAL ítéletben eltávolodott a CDC Hydrogen Peroxide ügyben hozott döntésétől, a károsulti székhely joghatósági okként való alkalmazása pedig említésre sem került.

V.4 Tibor-Trans

A *Tibor-Trans* egy magyar vonatkozású, a *Tehergépjárművek* ügygel¹¹⁰ összefüggő kártérítési keresettel kapcsolatban előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelem volt. A kamionkartellt tizenöt nemzetközi gépjármű-gyártó vállalkozás összehangolt magatartása alkotta, mely 1997 és 2011 között állt fenn. A Bizottság rekordösszegű, közel 3 milliárd eurós bírságot szabott ki a versenyjogsértő vállalkozásokra.¹¹¹ Fontos megemlíteni, hogy a felperes nem a kartellben részt vevő vállalkozásoktól közvetlenül vásárolt, hanem Magyarországon bejegyzett lízingcégekkel állt szerződéses jogviszonyban. Keresetét magyar bíróság előtt nyújtotta be a DAF Trucks NV ellen azzal érvelve, hogy a kár bekövetkezésének helye Magyarország.¹¹²

Az előterjesztő bíróság kérdése arra irányult, hogy a Brüsszel Ia 7. cikk 2. pont értelmében a „káresemény bekövetkeztének helye” úgy értelmezendő, hogy annak az a hely tekintendő, ahol a károsult állítása szerint a kár bekövetkezett, még akkor is, ha a kereset a szóban forgó kartell olyan résztvevője ellen irányul, akivel a károsult nem állt szerződéses jogviszonyban. A Bíróság megállapította, hogy bár a felperes hivatkozott kára jellegéből fakadóan nem minősül olyan egyszerű pénzügyi következménynek, mint amilyen a közvetlen vásárlók igényeit jellemzi, azonban a kartell által mesterségesen megemelt árak okán kifizetett többletköltség az EUMSZ 101. cikkbe ütköző jogsértés közvetlen következménye, vagyis közvetlen kárnak minősül.¹¹³ Így főszabály szerint megalapozott a kár bekövetkezésének helye szerinti állam joghatósága.

Mivel a Bizottsági határozat az egész EGT tekintetére vonatkozóan megállapította az EUMSZ 101. cikkébe ütköző jogsértést, 2004-től a versenyellenes magatartással érintett földrajzi piac részét képezte Magyarország is. A Bíróság tehát a *flyLAL-Lithuanian Airlines* ítéletében megfogalmazott kettős kritériumrendszer alkalmazásával azt vizsgálta, hogy versenyellenes magatartással érintett piac, valamint az állítólag bekövetkezett kár helye megegyezik-e, és

¹¹⁰ Tehergépjárművek ügy Bizottsági határozat

¹¹¹ European Commission Press release: Commission fines truck producers € 2.93 billion for participating in a cartel, 19 July 2016, Brussels, Utolsó Letöltés: 2027.05.07.
<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_2582>

¹¹² RADEMACHER, 2020

¹¹³ *Tibor Trans*, 30-31.

amennyiben igen, azt a kár bekövetkezésének helyeként kell tekinteni.¹¹⁴ Az ítélet azonban tovább is lépett a *flyLAL* ügy által kitaposott úton, és kimondta, hogy az egységes és folyamatos versenyjogi jogsértés az elkövetők egyetemleges felelősségét vonja maga után, amit nem derogál az a tény, hogy a felperes nem állt közvetlen szerződéses kapcsolatban a kartell résztvevőjével.¹¹⁵

A *Tibor Trans* ítélet tehát a jogsértéssel meghatározhatóan érintett piac megállapítását igényli ahhoz, hogy kár bekövetkezésének helye megállapítható legyen. Egyes szerzők ezen értelmezést azon az alapon vitatták, hogy igazságtalan, és a Brüsszel Ia rendelet 7. cikk (2) bekezdésével összeegyeztethetetlen eredményeket szülhet, ha egy károsult olyan tagállamban vásárolna a kartell által érintett termékekből, melyre a határozatban megállapított jogsértés nem terjed ki, és ezáltal elesne a saját fóruma előtti érvényesítés lehetőségétől.¹¹⁶ A *Tibor Trans* ügy azonban nem egy ilyen tényállást értelmezett. Az ítélet nyitva hagyta a kár bekövetkeztének helye fogalmának meghatározásának kérdését azon igények esetében, melyek nem azonos ténybeli alappal rendelkeznek, mint az alapügy.¹¹⁷

V.5 Volvo

A *Volvo* ügy¹¹⁸ a *Tibor-Trans*hoz hasonlóan egy, a *Tehergépjárművek* ügghöz kapcsolódó versenyjogi jogsértésből folyó magánjogi jogérvényesítés kérdéseivel foglalkozó előzetes döntéshozatali indítványon alapul. A tényállás szerint RH spanyol vállalkozás öt tehergépjárművet vásárolt a Volvo Group España egyik márkakereskedőjétől a kartellel érintett időszak alatt. A kártérítési keresetet érdekessége, hogy ugyan RH spanyol bíróság előtt indította meg a keresetét, a székhelye szerint illetékességgel rendelkező cordóbai bíróság helyett Madridban perelt. Azonban mivel az alperesek az illetékességet nem (csupán a joghatóságot) vitatták, ezzel alávetették magukat a felperes által választott illetékességnek.

Az előterjesztő bíróság kérdése arra vonatkozott, hogy a versenyjogi jogsértések által okozott károk megtérítése iránti kereset elbírálására vonatkozó Bírósági gyakorlat kizárólag a joghatóság tekintetében nyújt iránymutatást, vagy meghatározza az illetékességet is. A Bíróság ebben az ügyben kizárólag a kár bekövetkeztének helyével foglalkozott, és rámutatott, hogy a Brüsszel Ia 7. cikk 2. pontja nemcsak a joghatóság, de az illetékesség kérdését is akként rendezi,

¹¹⁴ Ibid. 32-33.

¹¹⁵ Ibid. 36-37.

¹¹⁶ Miguel SOUSA FERRO: The CJEU rules on *Tibor-Trans*: jurisdiction for antitrust damages (trucks cartel), July 31, 2019, LinkedIn, Utolsó letöltés:2024.10.18.

¹¹⁷ *Tibor Trans*, 37.

¹¹⁸ *Volvo*

hogy azon bíróság eljárását biztosítja, ahol a kár bekövetkezett.¹¹⁹ Azonban annak a kérdésnek a megállapítását, hogy egy országon belül hogyan kerül meghatározásra a kár bekövetkeztének helye, már tagállami hatáskörben hagyja. Olyan tagállami szabályozás ugyanis nem EU-jog ellenes, mely alapján egy meghatározott típusú jogvitára nézve egy bíróságot kizárólagos illetékességgel ruház fel. Az illetékességek koncentrációját mind a megfelelő igazságszolgáltatás célja, mint a versenyjogi szabályok technikai összetettsége igazolhatja.¹²⁰ Ilyen szabályozás hiányában azonban a kár bekövetkezésének helyét úgy kell megállapítani, hogy az eleget tegyen a közelség, kiszámíthatóság, valamint a megfelelő igazságszolgáltatás elveinek.¹²¹ A Bíróság értelmezése alapján egyetlen termék megvásárlása esetén az illetékes bíróság a megszerzés helye szerinti bíróság¹²², míg több helyen megvalósult vásárlás esetén a közelség és kiszámíthatóság elvéből kifolyólag a vállalkozás székhelye szerinti bíróság¹²³ Véleményem szerint a Bíróság megoldása megfelelően összekapcsolta a megelőző divergáló joggyakorlatot, kiegészítő jelleggel visszatérve a CDC Hydrogen Peroxide ítéletben megfogalmazott károsult székhelye szerinti bíróság joghatóságához, amennyiben ez értelmezhető a legközelebbi kapcsolódási ponttal rendelkező bíróságként.

A Bíróság joghatósági gyakorlatát kartellkártérítési ügyekben a közelmúltig egy kiterjesztő, károsultközponthoz közelítés jellemezte. Az uniós jogalkalmazó egyre szélesebb körben tette lehetővé a felperes saját fóruma előtti igényérvényesítést, ami a mozaikelv meghaladásaként értelmezhető. A hagyományosan egyes kárelemekhez rendelt joghatósági megközelítés helyett megnyílt a lehetőség az igények egyetlen bírósági eljárásban történő koncentrált érvényesítésére, mely gazdaságosabb és hatékonyabb perlést biztosít. A jogérvényesítési lehetőségek kiterjesztését a versenyjogi jogsértésekből következő károk speciális, aprózódott jellege indokolja.

VI. A kartellkárok érvényesítésével kapcsolatos gyakorlati anomáliák

Kétségtelen, hogy az versenyjogi jogsértésekből folyó magánjogi perekre vonatkozó szabályok extenzív változáson mentek keresztül az előző évtizedben. A Kártérítési Irányelv rendelkezései, valamint az ezt kiegészítő bírósági joggyakorlat széleskörű könnyítéseket eredményeztek a jogsértések károsultjai számára. Az ilyen keresetek megindítása azonban továbbra is rendkívüli

¹¹⁹ Ibid., 33.

¹²⁰ *Sanders and Huber*, 44.

¹²¹ *Volvo*, 39.

¹²² *Verein für Konsumenteninformation*, 37., 40.

¹²³ *Volvo*, 43.

nehézségek elé állítja a kartell által érintett csoportokat. A következő bekezdések a kartellkártérítési ügyek speciális jellegét igyekeznek kidomborítani, melyek adott esetben az igényérvényesítés, és így a versenyszabályok hatékony érvényesülésének gátját eredményezik.

A versenyjogi jogsértések egyik sajátossága a nagyszámú, a belső piacon elszórtan elhelyezkedő, gyakran viszonylag kis értékű egyéni kárral rendelkező károsult kör.¹²⁴ Piaci szereplők esetében a kártérítési igények érvényesítése előtt egy gondos közgazdasági elemzés lefolytatására kerül sor, hogy egyáltalán gazdaságilag hatékony-e a per megindítása. Egy hatékonyságra törekedő társaság ugyanis csak abban az esetben fogja megindítani az eljárást amennyiben a per várható hasznossága meghaladja a per várható költségeit¹²⁵, vagyis:

$$[\text{pernyertesség valószínűsége}] \times [\text{a kár mértéke}] \times [25\% (\text{átlagos ügyvédi díj})]$$

meghaladja

$$[1 - \text{pernyertesség valószínűsége}] \times [\text{perindítás felmerülő költségei és az alperesi költségek}]^{126}$$

A Német Igazságügyi Minisztérium egy 2023-as empirikus kutatásának eredményei alapján az igényérvényesítés hatékonysága ellen hat az a tény is, hogy a keresetindítás költségként jelenik meg a mérlegben, míg pernyertesség esetén a befolyó összegek csupán egyéb bevételként kerülnek kimutatásra. Ilyen esetekben egy vállalat vezetőjének gyakran nem áll érdekében az önfinanszírozott pereskedés vállalása, mivel az a részvényesek számára a vállalat profitabilitásának csökkenését jelezné. Éppen ezért egy versenyjogi jogsértésből folyó kártérítési igény önálló érvényesítése a vállalat számára csak abban az esetben gazdaságos, ha vitatott összeg az eléri a 10 millió eurós küszöböt.¹²⁷ Ez pedig nemcsak a kis- és középvállalkozásoknál, de még nagy tőkeerővel rendelkező, multinacionális szereplőknél sem általános helyzet. Kis értékű károk esetén pedig a harmadik személyek általi finanszírozás (*third party funding*) intézménye sem áll rendelkezésre a károsultak számára, mivel a jogsértésből eredő károkat messze meghaladják a perindítás várható költségei. Az angol Fellebbviteli Bíróság gyakorlatilag lehetetlennek tekintette a harmadik személyek általi finanszírozást olyan esetekben, ahol az individuális károk „csupán” egyszámjegyű millió (font) vagy ez alatti összeget értek el.¹²⁸

¹²⁴ Fehér Könyv az antitröszt szabályok megsértésére épülő kártérítési keresetekről

¹²⁵ NAGY, 2011

¹²⁶ GERADIN, 2015

¹²⁷ Abschlussbericht zum Forschungsvorhaben „Erforschung der Ursachen des Rückgangs der Eingangszahlen bei den Zivilgerichten“ pp. 177

¹²⁸ *Evans v Barclays Bank*, 118. et seq

A kartellperek jellegzetessége emellett a hosszú és rendkívül költséges eljárás. Laborde 2021-es kutatási eredményei alapján a hatósági döntések a vizsgált időszakban 8.4 évvel a kartellfelárral terhelt szerződések megkötése után léptek jogerőre, míg az elsőfokú bírósági határozatok ezt követően átlagosan 4.5 évvel később. Vagyis a kár bekövetkeztétől az elsőfokú ítéletig átlagosan 12.9 év telt el.¹²⁹ Az eljárások hosszát egyrészt az ügyek komplexitása, másrészt a magas bizonyítási sztenderdek okozzák. A károsultakra hárul a jogsértés káros árhatásainak, valamint az okozati összefüggésnek bizonyítása, mely főként akkor jelent nehézséget, ha az meghaladja a tagállami kárvélelem mértékét. A versenyjogsértésből eredő károk számszerűsítéséhez összetett ténybeli és gazdasági elemzésre van szükség¹³⁰, mely ideális esetben lefedi a jogsértés előtt, alatt és utáni érintett piacot.¹³¹ Minthogy az ilyen jogvitákat főszabály szerint a károsult hátrányára fennálló információs aszimmetria jellemzi¹³², ezen elemzésekhez a legtöbb esetben szakértői bizonyítás igénybevételére van szükség. A károsultak számára visszatartó erővel bírhat a folyamatban lévő üzleti kapcsolatok megromlása is, ha olyan versenyjogsértő vállalkozás elleni keresetindításról van szó, mely szolgáltatásától a felperes tevékenysége függ.

A fenti megfontolások mind jelentősen nehezítik a versenyjogi jogsértések elleni önálló igényérvényesítést, ami egyfajta racionális apátiát eredményez a károsultak oldalán.¹³³ Ez kiegészül azzal a ténnyel, hogy a statisztikák alapján csupán minden harmadik kártérítési perben kerül sor a felelősség megállapítására, és csak minden ötödik esetben ítélt meg kártérítést az eljáró bíróság.¹³⁴ Az egyéni jogérvényesítés tehát, az uniós magánjogi harmonizáció és a kiterjesztő bírósági joggyakorlat ellenére jelentős gyakorlati nehézségekkel néz szembe. Nem meglepő, hogy a közös igényérvényesítési mechanizmusok egyre szélesebb körű szakirodalmi támogatottságban részesülnek, mivel egyidejűleg teljesítik a méretgazdaságosság követelményeit és kezelik a gazdasági externáliákból eredő kihívásokat.¹³⁵

¹²⁹ LABORDE, 2021, 42. pont

¹³⁰ *Cogeco Communications*, 46.

¹³¹ SEEGER/KRÜGER, 2023

¹³² *Volvo és DAF Trucks*, 55.

¹³³ HORNKOHL, 2024

¹³⁴ LABORDE, 2021, 15. pont

¹³⁵ NAGY, 2019

VII. Reflektorfényben felperesi gazdasági egység – a MOL ügy

A Kúria 2022. június 27.-én kezdeményezte az Európai Unió Bíróságának előzetes döntéshozatali eljárását a Gfv. VI.30.279/2021/13. számú ügyében.¹³⁶ A MOL ügy a fentiekben említésre került *Tehergépjárművek* ügyszámához kapcsolódó kartellkártérítési per volt, felperese a Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. egy, a Budapesti Értéktőzsdén jegyzett nyilvános részvénytársaság, mely a MOL-csoportba tartozó tagvállalatok végső irányítója. A MOL-Csoport egy integrált, budapesti központú olaj- és gázipari vállalat mely több, mint 30 országban rendelkezik piaci jelenléttel.¹³⁷ A kartellel érintett időszak során az anyavállalat által egyedül irányított hat társaság összesen 71 kamiont vásárolt vagy lízingelt különböző tagállamokban közvetve a jogsértésben résztvevő alperestől. A felperes 530 851 euró és járulékaik megfizetésére kérte kötelezni az alperest, arra hivatkozva, hogy a versenyjogsértés következtében ezen összeggel kerültek többre a kartellfelárral érintett kamionok. A felperes anyavállalat tehát a gazdasági egységre hivatkozással saját székhelyén önállóan kívánta érvényesíteni a leányvállalatok alperes elleni kártérítési igényeit, állítva, hogy azokat a vállalatcsoport vezetőjeként saját maga realizálta. A bíróság joghatóságát így a Brüsszel Ia rendelet 7. cikk 2. pontja alapján a vállalatcsoport gazdasági és vagyoni érdekeltségeinek központi helyére, ezen keresztül a káresemény végső bekövetkezésének a helyére alapította. Az alperes az eljáró bíróság ellen joghatósági kifogással élt.¹³⁸ A Kúria előzetes döntéshozatali indítvánnyal fordult az Európai Unió Bíróságához, fő kérdése arra vonatkozott, hogy a Brüsszel Ia rendelet 7. cikk 2. pontja szerinti káresemény bekövetkeztének helye szerinti joghatósági ok megalapozza-e azon bíróság joghatóságát, ahol egy anyavállalat saját székhelyén keresetet indít kizárólag a leányvállalatainál bekövetkezett károk megtérítése iránt.¹³⁹

VII.1 Az eljáró nemzeti bíróságok értelmezése

Az elsőfokon eljáró Fővárosi Törvényszék az eljárást hivatalból megszüntette.¹⁴⁰ Abból kiindulva, hogy a Bíróság irányadó gyakorlata alapján a 7. cikk 2. pontjában szereplő különös joghatósági okot megszorítóan kell értelmezni, és csak különösen szoros kapcsolat fennállása esetén állapítható meg. A kartelltalálkozók különböző helyen, több alkalommal történő megvalósulására tekintettel a kárt okozó esemény helye nem volt megállapítható, a főkérdés

¹³⁶ Gfv. VI.30.279/2021/13.

¹³⁷ MOL Group: A MOL csoportról < <https://molgroup.info/hu/a-mol-csoportrol/atekintes> > Utolsó letöltés: 2024.10.07.

¹³⁸ Gfv. VI.30.279/2021/13., 3-4 bek.

¹³⁹ MOL Előzetes döntéshozatal iránti kérelem

¹⁴⁰ 5.G.40.044/2020/11. számú végzés

arra vonatkozott, vajon Magyarország tekinthető-e a kár bekövetkezése helyének. A Törvényszék álláspontja szerint a felperes csupán tisztán pénzügyi kárt szenvedhetett el, és a Bírósági joggyakorlat alapján azon károk esetében, melyek a károsult vagyona egy részének valamely másik tagállamban történő elvesztésből ered, nem alapozható meg a kár bekövetkeztének helyeként a felperes székhelyét.¹⁴¹

A felperes fellebbezése nyomán eljárta a Fővárosi Ítéltábla, mely az elsőfokú bíróság döntését helybenhagyta.¹⁴² A másodfokú bíróság annyi kiegészítést tett, hogy az egyetlen gazdasági egység elve a Bíróság joggyakorlata szerint kizárólag annak kapcsán alkalmazható, hogy a versenyjogi jogsértésért való felelősség megállapítható-e. Ahogy azt a dolgozat elején kifejtettem, az Ítéltábla ezen megállapítása helytelen, hiszen a gazdasági egység fogalma számos különböző joghatással rendelkezik.¹⁴³ Kitért arra is, hogy a joghatóság megállapítása szempontjából a vállalkozás fogalmának nincs jelentősége. Amint azt a *Sumal*, illetve a jelenleg is folyamatban lévő *Athenian Brewery* ügyek mutatják, a gazdasági egység fogalom igenis relevanciával bír joghatósági szempontból a kartellkártérítési perekben, igaz a fenti ügyek az alperesi oldalon értelmezték a gazdasági egység doktrínáját, mint joghatósági okot megalapozó uniós jogi fogalmat.¹⁴⁴ Az Ítéltábla továbbá kifejezetten hangsúlyozta, hogy mivel a kamionokat nem a felperes vette meg, és fizette ki, így a kár nem a felperesnél következett be. E tekintetben annyi pontosítást tennék, hogy a Bíróság joggyakorlata alapján noha az anyavállalatok nem tekintendők a jogsértés olyan közvetlen károsultjainak, melyek a 7. cikk 2. pontja értelmében joghatósági kapcsolóelvet alapoznának meg¹⁴⁵, mindazonáltal a tisztán pénzügyi, közvetett károk esetében is érvényesülnie kell annak az elvnek, miszerint minden személy követelheti az általa elszenvedett kár megtérítését, amennyiben az ok-okozati összefüggés áll fenn közöttük és a versenyjogsértés között.¹⁴⁶ Annak tehát a Bírósági joggyakorlat értelmében semmi akadálya, hogy ezen közvetett károsultak az általános joghatósági ok alapján az alperes székhelyén érvényesítsék kárukat.

VII.2 Milyen megoldásokat kínál a MOL

A gazdasági egység elvét az uniós joggyakorlat a versenyjog hatékony érvényesülése céljából dolgozta ki. Kétségtelen, hogy a versenyjogsértékre alapított magánjogi igények érvényesítése

¹⁴¹ *Kronhofer* 18-21

¹⁴² 10.Gpkf.43.070/2021/2. számú végzés

¹⁴³ E tekintetben lásd: 5.3

¹⁴⁴ Lásd V. 1.

¹⁴⁵ *Dumez France*, 22.

¹⁴⁶ Kártérítési Irányelv preambulum (11)

szintén hozzájárulnak a versenyszabályok teljes érvényesüléséhez.¹⁴⁷ Mint az a fentiekben részletesen kifejtésre került, a gazdasági egység funkcionális értelmezése abból indul ki, hogy az anyavállalat, mint a vállalatcsoport irányítója meghatározza a tagvállalkozások gazdasági stratégiáját, piaci magatartását, melynek következtében közvetlenül érintett azok profitábilis vagy veszteséges működésében. Absztraktabban a kérdés az anyavállalat perbeli legitimációját érinti, vagyis, hogy ki tekinthető a jogsértés közvetlen károsultjának. A Bíróság gyakorlata alapján ahhoz, hogy a kár bekövetkeztének helye szerinti joghatósági ok fennálljon, egybe kell esnie a versenyellenes magatartással érintett piacnak, valamint, hogy a közvetlen kár bekövetkezése helyének.¹⁴⁸ Ehhez egy éppen olyan fikcióra lenne szükség, mint amelyet az uniós jog a jogsértés elkövetőjére használ. A *Sumal* ítélet alapján nem sérti a személyes felelősség elvét, ha a jogsértést legalább a gazdasági egységet alkotó egyik jogalany valósítja meg, minek következményeként az egész vállalkozást kell jogsértőnek tekinteni.¹⁴⁹ Ezen az analógián elindulva azonban, amennyiben egy leányvállalat piacon való magatartását teljes mértékben az anyavállalata határozza meg, a kartellfelárral terhelt szerződés megkötése kérdésében sem zárható ki az anyavállalat szerepe. E ponton megjegyzem, hogy önmagában abból a tényből, hogy a szerződések külön nevesítik versenyjogi rendelkezéseik címzettjeként a vállalkozásokat nem következik, hogy ezen fogalom ne lenne értelmezhető károsulti oldalon. A károsultak ugyanis, a jogsértés elkövetőivel szemben, nem képeznek homogén csoportot. A gazdasági egység kiterjesztő értelmezése mellett állást foglalo szerzők érvei főként a versenyjogi szabályok érvényesülésének hatékonyságára, a koncentrált pervitel költségcsökkentő jellemzőire vonatkoznak.¹⁵⁰ Az együttes perlés egyrészt gazdaságilag hatékonyabb igényérvényesítést eredményez, másrészt a harmadik személyek általi finanszírozás lehetőségét is megnyitja. Az egy eljárásban való érvényesítés mind az illetékköltséget, ügyvédköltséget, valamint a szakértői bizonyítás költségeit megosztaná a károsultak között, emellett az alperesnek és az igazságszolgáltatási rendszernek is kisebb kiadást jelentene. Tény, hogy a kartellkárigények anyavállalat általi együttes érvényesítése jelentősen megkönnyítené a kartell résztvevői elleni igényérvényesítést, valamint fokozná a versenyjogsértéstől való visszatartó hatást, azáltal, hogy a párhuzamosan egymás mellett futó eljárások helyett azokra koncentráltan, egy fórum előtt kerülne sor. Továbbá, bár azokban az esetekben, amikor a leányvállalat csoporthoz való csatlakozása később következett be, mint a

¹⁴⁷ Kártérítési Irányelv preambulum (6)

¹⁴⁸ *Tibor Trans*, 37.

¹⁴⁹ *Sumal*, 42.

¹⁵⁰ OSZTOVITS, 202

kár, a kiszámíthatóság és előreláthatóság követelményeit sértené, ha az anyavállalat élhetne jogérvényesítéssel, ellenkező esetben ez a probléma sem állna fenn. A joghatóság megalapozása tekintetében az ügydöntő problémát véleményem szerint a *Shevill* ügyben megfogalmazott elv, valamint az arra épülő joggyakorlat okozza, miszerint több tagállamban bekövetkezett kár esetén káresemény bekövetkeztének helye szerinti kapcsolóelv alkalmazása esetén a károkozó esemény helye szerinti bíróság joghatósággal rendelkezik az összes kár tekintetében, a kár bekövetkezésének helye szerinti bíróság azonban csak azon igények tekintetében, melyek ezen tagállamban következtek be.¹⁵¹ És mivel a leányvállalatok székhelye különböző tagállamokban található, az itt bekövetkezett károk érvényesítése kizárólag ezen fórumok előtt lehetséges. Ráadásul a *Kronhofer* ítéletben a Bíróság kifejezetten elvetette annak lehetőségét, hogy a károsult vagyona egy részének másik tagállamban történő elvesztése megalapozza a kár bekövetkeztének helyeként a kérelmező lakóhelyét.¹⁵² Mivel a felperesi képviselők felülvizsgálati kérelmükben széleskörűen ismertették a kartellkártérítési ügyekre vonatkozó joghatósági gyakorlatot, valószínűtlennek tartom, hogy ne lettek volna tisztában a Bíróság álláspontjával. Sőt, hivatkozást tettek a *CDC Hydrogen Peroxide* ügyre, melyben a Bíróság kimondta, hogy a követelések engedményezése nem alkalmas arra, hogy joghatósági okot teremtsen meg.¹⁵³ Márpedig a anyavállalat általi együttes jogérvényesítés analógia útján megfeleltethető egy engedményezési konstrukcióval, azzal, hogy egy gazdasági egység esetén a jogi alakítás és szerződéskötés csak formális szerephez jutna, hiszen az anyavállalat meghatározó befolyása miatt egyoldalú döntéssel kötelezhetné leányvállalatait követeléseik engedményezésére. Az uniós jog értelmében semmi nem képezi akadályát annak, hogy a leányvállalatok káraikat formálisan az anyavállalatra engedményezzék, aki azt majd az alperes székhelye szerint joghatósággal rendelkező bíróság előtt érvényesíti. Mindezeket figyelembe véve alaposnak tűnik az a gondolat, hogy a hatékonyabb közös igényérvényesítés céljai mellett a *MOL* ügy felpereseit a magyar bíróságok előtti igényérvényesítés során *forum shopping*-ra irányuló megfontolások vezérelték.

VII.3 A felperesi gazdasági egység által felvetett kérdések

A *MOL* ügy kérdésében először is le szeretném szögezni, hogy egyes álláspontok¹⁵⁴, téves értelmezésével ellentétben az Európai Unió Bírósága nem zárta ki a gazdasági egység felperesi oldalon való alkalmazhatóságát. Az ítélet ugyanis csupán azt mondja ki, hogy a Brüsszel Ia

¹⁵¹ *Shevill*, 33.

¹⁵² *Kronhofer*, 18-21.

¹⁵³ *CDC*

¹⁵⁴ Linklaters, 2024

rendelet 7. cikk 2. pontja alatt nem alapítható joghatósági ok az anyavállalat székhelye, mint a gazdasági egység központjára.¹⁵⁵ Joeri Vananroye például így foglalta össze a MOL ügy tanulságait egy X posztjában: „Társasági jogi kifejezésekkel élve, a válasz igen - a vállalati fátyol külső, és nem – a belső átszűrésére. Külső személyek eltekinthetnek a jogi formától és perelhetnek a gazdasági realitás alapján, de nem azok, akik létrehozták ezen jogi struktúrát.¹⁵⁶ De ennek miért kéne így lennie? Hiszen mindkét esetben a károsult az, aki a hatékonyabb jogérvényesítés érdekében hivatkozik a gazdasági realitás figyelembevételére. A MOL által felvetett, felperesi gazdasági egység kérdése az angol bíróságok előtt is felmerült. Az angol Felsőbíróság előtt már 2017-ben, a *Microsoft Mobile Oy (Ltd) v Sony Europe Ltd* ügyben hivatkoztak a gazdasági egységre, mint károsultra.¹⁵⁷ Az ügyben felperesként a Microsoft Mobile járt el saját nevében, illetve a Nokia vállalatcsoport engedményeseként. A Nokia oldaláról az anyavállalat, valamint 16 leányvállalata vásárolt kartellfelárral terhelt lítium-ion akkumulátorokat. A kereset benyújtásakor, valamint a per folyamán azonban a felperesnek nem sikerült egyenként bizonyítani az egyes jogi entitások által elszenvedett kárt, azt gazdasági egység szinten aggregált módon, 12 millió egységben állapították meg. A felperesi képviselő arra alapozta a joghatósági ok fennálltát, hogy az egyes Nokia csoporthoz kapcsolódó jogi személyek az Egyesült Királyságban székhellyel rendelkező Sony Europe-tól vásároltak közvetve vagy közvetetten, így a versenyjogsértéssel érintett piac az egyesült királyságbeli. A felperesek vélhetően gyakorlati nehézségekbe ütköztek az egyes károsult jogi személyekre vonatkozó bizonyítás tekintetében, mivel egyes vásárlásoknál közös beszerzési ügynököt alkalmaztak, illetve más esetekben a Nokián belüli értékesítési lánc bonyolultsága miatt.¹⁵⁸ Maga az eljáró bíró is megállapította, hogy a felperesek azért választották a Sony Europe-ot, mint elsőrendű alperest, hogy az angol bíróságok joghatóságát megalapozzák, mivel a többi alperes székhelye az unión kívül található. Mindazonáltal álláspontja szerint az alperes megválasztása a felperesek diszkréciójára van bízva és ennek perstratégiai megfontolásai nem teszik ésszerűtlenné a kereset elbírálását.¹⁵⁹ A felperesi gazdasági egység érvelést a továbbiakban nem adresszálták, mivel érvényes választottbírósági kikötés fennállta miatt az eljárás felfüggesztésére került sor. Mindazonáltal a gazdasági egység, mint károsult fellépését az alperes székhelye szerinti bíróság előtt megalapozottabbnak látszik, mint a MOL ügyben előadottak.

¹⁵⁵ MOL utolsó pont

¹⁵⁶ @JVananroye, X bejegyzés (korábban: Twitter), Utolsó letöltés: 2024.10.19.

¹⁵⁷ *Microsoft Mobile v Nokia*

¹⁵⁸ Ibid 19-21.

¹⁵⁹ Ibid 110-111.

Annak ellenére, hogy a *MOL* ügy keretében a Brüsszel Ia alatt nem volt lehetőség joghatósági okot megalapozni a gazdasági egység doktrínája alapján, a fenti ügyek, valamint a szakirodalom egy nagyon is akut, gyakorlati problémát szignalizálnak, vagyis a kartellkártérítési igények önálló érvényesítésének hatékonyságát. A dolgozat további része arra keresi a választ, hogy ad-e az uniós hatékony közös jogérvényesítési lehetőséget a versenyjogsértésekből folyó károk megtérítésére vállalkozásoknak.

VIII. A közös igényérvényesítés lehetőségei

VIII.1 A harmonizáció hiánya

A magánjogi jogérvényesítés harmonizációja során már viszonylag korán, a 2008-as fehér könyvben¹⁶⁰ megfogalmazásra került a kollektív jogorvoslat igénye. A Bizottság már ekkor felismerte, hogy az olyan mechanizmusok hiánya, melyek lehetővé teszik az elszórt, viszonylag kis értékű károk együttes érvényesítését, elriaszthatják az egyéni kereset benyújtásától a károsultakat. A Parlament 2012-es állásfoglalásában¹⁶¹ egy olyan közös elveket tartalmazó horizontális keret kialakítását célozta, mely a kollektív jogorvoslat révén egységes hozzáférést biztosít az unión belül. A jogalkotó kifejezett aggodalmát fejezte ki a fragmentált tagállami szabályozási rezsimek tekintetében, melyek gyengítik az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést. Majd 2013-ban megalkotásra került az uniós jog által biztosított jogok megsértésére vonatkozó kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló ajánlás¹⁶², melyet egy, „A kollektív jogorvoslat horizontális uniós kerete felé” című közlemény¹⁶³ egészített ki. A Versenypolitikai Főigazgatóság a kezdetektől fogva szorgalmazta egy erősebb magánjogi jogérvényesítési eszközrendszer kialakítását nagyrészt az Ashurst tanulmányra¹⁶⁴ támaszkodva. A Főigazgatóság meglehetősen kritikátlanul támogatta azt az álláspontot, miszerint trösztellenes ügyekben a magánjogi jogérvényesítés hatékonyabb eszközt jelent, mint a hagyományos közjogi eszközök.¹⁶⁵ A kollektív igényérvényesítés rezsimjére vonatkozó harmonizáció azonban Európa-szerte az üzleti szektor erős ellenállásába ütközött.¹⁶⁶ Az erőteljes lobbitevékenység hatására a Kártérítési Irányelv már kifejezetten rögzítette, hogy

¹⁶⁰ Fehér Könyv, 2008

¹⁶¹ Európai Parlament: Nyilvános konzultáció: A kollektív jogorvoslattal kapcsolatos egységes európai megközelítés felé

¹⁶² Bizottsági ajánlás a kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről

¹⁶³ Bizottsági közlemény: A kollektív jogorvoslat horizontális európai kerete felé

¹⁶⁴ Ashurst Study

¹⁶⁵ European Law Institute, 2014, pp.11-14.

¹⁶⁶ Ibid.

kollektív jogérvényesítési mechanizmusok bevezetését nem követeli meg a tagállamoktól¹⁶⁷, a képviseleti keresetekről szóló 2020/1828 irányelv (RAD) hatálya pedig csupán fogyasztókra terjed ki, s antitröszt kárigényekre még esetükben sem.¹⁶⁸

VIII.1 Tagállamok széttartó eljárási megoldásai

Annak ellenére, hogy a RAD nem követeli meg a tagállamoktól, hogy vállalkozásokra is kiterjedő kollektív jogorvoslati rezsimeket dolgozzanak ki, egyes jogalkotók felismerték a követelések együttes érvényesíthetőségének lehetőségeit és saját hatáskörükben kidolgozták az erre vonatkozó szabályokat. Az Egyesült Királyság már 2015-ben (még tagállamként) megalkotta a saját csoportos antitröszt keresetekre vonatkozó szabályrendszerét¹⁶⁹, mely számos eljárásjogi megoldást kölcsönzött az USA „*class action*” modelljétől. A kifejezetten liberális, piaci alapokon nyugvó szabályozás hatálybalépése óta 11 per indult, melyek közül azonban 2021-ig egy sem lépett túl a tanúsítási szakaszon, melynek célja a visszaélésszerű, megalapozatlan keresetek kiszűrése lenne.¹⁷⁰ Hasonló megoldást alkalmaz a holland jogalkotó, ahol 2020 óta van lehetőség versenyjogsértőkkel szemben kollektív keresetek indítására.¹⁷¹ Amennyiben a károsultak külföldiek, kifejezetten nyilatkozniuk kell a perben való részvételükről (*opt-in rendszer*), míg belföldi károsultak tekintetében azok ellenkező rendelkezés hiányában a per részesévé válnak. (*opt-out rendszer*) Az opt-out rendszerek előnye, hogy automatikusan aggregálják a károsultak számát, ezzel együtt a pertárgy értékét. A nagyobb értékű perek pedig vonzó üzleti lehetőséget biztosítanak a külső finanszírozóknak, valamint károsultakra specializálódott ügyvédi irodáknak.¹⁷² Az ilyen mechanizmusok alkalmazása esetén azonban fokozott hangsúlyt kell fektetni az eljárási biztosítékok és garanciák fenntartására, ugyanis az üzleti érdek megjelenése a perindítás kérdésében könnyen vezethet visszaélésszerű, megalapozatlan keresetek benyújtásához. Harmonizáció hiányában azonban, a legtöbb uniós tagállamban nem érhetők el ezek a kollektív jogérvényesítési mechanizmusok, kifejezetten az egyéni kártérítési kereseteknek, valamint az anyagi jogi, szerződéses megoldásoknak (követelésvásárlás, valódi faktoring) van hagyománya. Klasszikus megoldásként felmerülhetne továbbá a felperesi pertársaság intézményének alkalmazása, mely azonban kartellkárigények esetében nem vált elterjedtté. A pertársaság általánosan instabil lehetőségnek bizonyul, mivel a károkozók gyakran egyesével megegyeznek az egyes

¹⁶⁷ Kártérítési Irányelv, preambulum 13.

¹⁶⁸ RAD

¹⁶⁹ Consumer Rights Act 2015 (c.15), Schedule 8 – Private actions in competition law

¹⁷⁰ CMS Class Action report, 2021, pp.1-38.

¹⁷¹ Collective Damages Act (WAMCA)

¹⁷² CMS, 2021 p.12-14.

károsultakkal, továbbá a fent kifejtett perhatékonysági nehézségekre sem kínál megoldást, hiszen minden károsult önállóan köteles viselni a perindítással kapcsolatban felmerülő költségeket.¹⁷³ Németországban az engedményezés jogintézményének alkalmazása jelenti a leghatékonyabb közös jogérvényesítési lehetőséget gazdasági társaságok számára.¹⁷⁴ Ennek alapvetően két módszere van, az első a fiduciárius, mely során a károsultak követelésüket egy központi nyilvántartásban regisztrált jogérvényesítő szervezetre ruházzák, aki az eljárás felperese lesz, míg a második esetben a követelések megvásárlására kerül sor.¹⁷⁵ Követelésvásárlásnál az eredeti károsultak jogi érdeke megszűnik a káraik érvényesíthetősége tekintetében, azonban azokat eredeti értéküknél csak jóval alacsonyabb áron tudják értékesíteni. Amint látható az uniós jogharmonizáció hiányában kifejezetten fragmentált jogérvényesítési rendszer jellemzi a tagállamokat a versenyjogi károk kérdésében, mely arra készítette a német bíróságokat, hogy előzetes döntéshozatali indítvánnyal éljenek a Bíróság felé.

VIII.2 Az ASG 2 ügy – újabb kérdés a Bíróság asztalán

2024 szeptember 19-én Maciej Szpunar Főtanácsnok meghozta indítványát a dortmundi kerületi bíróság által feltett előzetes döntéshozatali ügyben, melynek központjában a német engedményezési modell állt.¹⁷⁶ Az ASG 2 egy követelésérvényesítő jogi szolgáltató, melyre 32 németországi, belga és luxemburgi fűrészüzem engedményezte kartellkárigényét Észak-Rajna-Vesztfália tartomány ellen, mely állítólagosan összehangolta saját maga, illetve a régió más erdőtulajdonosai között a hengeres fa árát. A Szövetségi Kartellhivatal már 2009-ben kötelezettségvállalási határozatot fogadott el a kartell résztvevői tekintetében¹⁷⁷, majd 2012-ben ugyanezen időszakra nézve új vizsgálatot indított, melyben tiltó végzést hozott Baden-Württemberg tartománnyal szemben és hatályon kívül helyezte a korábbi határozatot. A második határozatot azonban procedurális indokok miatt megsemmisítette a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság, jogsértést megállapító határozat hiányában tehát az ASG 2 által indított kártérítési eljárás önálló keresetnek minősül. Az előterjesztő bíróság egyes német alsóbb bíróságok azon gyakorlatának uniós joggal való összeegyeztethetőségére keresi a választ, miszerint, noha a jogi szolgáltatók rendelkeznek a megfelelő állami engedélyekkel, a kartellkártérítési igények komplex jellege, az összeférhetetlenség kockázata, valamint a szolgáltatók kartelligényekre vonatkozó szakértelmének hiánya miatt semmisnek tekintik ezen

¹⁷³ SEEGER/KRÜGER, 2023

¹⁷⁴ Rechtsdienstleistungsgesetz, (RDG)

¹⁷⁵ Bureau Brandeis, *The bundling of claims in cartel damages litigation - Germany v. Netherlands v. UK v. Italy v. France*, 20 January 2022

¹⁷⁶ ASG 2, Főtanácsnoki indítvány

¹⁷⁷ Bundeskartellamt, 2. Beschlussabteilung, B 2 – 90/01- 2

engedményezéseket. Az eljáró bíróságok szerint a kár megtérítése érdekében indított perek, főként, ha nem támaszkodhatnak végleges hatósági határozatra, túllépik az RDG-ben foglalt követelésbehajtási szolgáltatás határát.

A Főtanácsnok alapvetően a kártérítéshez való jogot keletkeztető és lényeges tartalmát meghatározó feltételek, és az e jog gyakorlására vonatkozó részletes szabályok közötti különbségtételt erősítette meg, ami alapján az előbbiek az uniós jog hatálya alá tartoznak, míg a második körben a tagállamok procedurális autonómiája érvényesül.¹⁷⁸ Szpunar helyesen jut arra a következtetésre, hogy a kártérítéshez való jog engedményezése e második kategória részét képezi, és feltételeit a nemzeti jog határozza meg. A megosztott hatáskörből következő tagállami eljárásjogi autonómia mindazonáltal korlátozás alá esik a tényleges érvényesülés elve által, mely megköveteli, hogy a magánszemélyek uniós jogra alapított jogainak védelmére vonatkozó szabályrendszer ne tegye a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézé e jogok gyakorlását.¹⁷⁹ Az indítvány a tényleges érvényesülés elve mellett a Charta 47. cikke¹⁸⁰ alapján a hatékony jogorvoslathoz való jog sérelme tekintetében azt a tesztet alkalmazza, mely alapján a vizsgálat tárgya, hogy a tényleges érvényesülés elvének sérelme igazolható-e a bírósági rendszer egy alapvető elvének biztosításával.¹⁸¹ Az alapjogvető jogok korlátozására vonatkozó teszt¹⁸² analógia útján való alkalmazása azonban nem tűnik megalapozottnak, hiszen a tényleges érvényesülés tesztje már magában foglalja a szóban forgó nemzeti rendszer valamennyi elemének vizsgálatát és balanszírozását, és csak amennyiben a jogok gyakorlása gyakorlatilag lehetetlen vagy rendkívül nehéz engedi meg a tagállami jogi normák EU joggal összhangban való értelmezését, vagy az alkalmazásuktól való eltekintést. Ezen érvelés akkor lenne meggyőző, ha a tényleges érvényesülés elvével szemben egy másik, uniós jog által szabályozott általános jogelv egyensúlyozására lenne szükség. A fenti értelmezés ugyanis ellentétes az uniós jog szupremáciájának elvével, mivel a 101. cikk tényleges érvényesülésének elsőbbséget kell élveznie a nemzeti szabályokkal és elvekkel szemben.¹⁸³

A főtanácsnoki indítvány végül az uniós joggal összeegyeztethetetlennek találta a nemzeti jog olyan értelmezését, mely automatikusan megakadályozza, hogy a kártérítéssel okozott károk megtérítéséhez való jogot engedélyezett jogi szolgáltatókra engedményezzék bizalmi vagyonkezelés alapon, hogy ez utóbbi azokat összevontan érvényesítse, ha más egyenértékű

¹⁷⁸ ASG 2, 85-90.

¹⁷⁹ Ibid, 119.

¹⁸⁰ Alapjogi Charta, 47. cikk

¹⁸¹ Ibid. 128.

¹⁸² Alapjogi Charta, 52. cikk

¹⁸³ IMGARTEN, 2024

szabály vagy szerződéses lehetőség nincsen és így ezen károk érvényesítése gyakorlatilag lehetetlen vagy túlzottan nehézkes lenne. A főtanácsnok indítványában többször is hangsúlyozza, hogy a nemzeti bíróságnak kiemelt gondossággal kell eljárnia, amikor azt állapítja meg, hogy nincs más egyenértékű jogérvényesítési lehetőség, ezt ugyanis a Bíróság nem vizsgálhatja. Ez a mondat véleményem szerint kulcsfontosságú, hiszen a német rendszer a tagállamok közül kiemelkedően széleskörű követelэшhalmozási szubsztantív jogi megoldásokat ismer, mint a követelэшvásárlás, vagy a valódi faktoring. Annak ellenére, hogy az engedményezési metódus a leggyakoribb és legkedvezőbb megoldást jelenti a károsultak számára, a szimpla hatékonyságalapú érvek nem elégségesek a teljes érvényesülés tesztjének teljesüléséhez. A Bíróságnak jóval óvatosabban kell majd fogalmaznia, mint a főtanácsnoknak, amikor a fenti elvet elemzi. Úgy tűnik a helyzet súlyát a jogalkalmazó is érzi, ugyanis a Bíróság Nagytanács formációban fog döntést hozni az indítványról. És mivel a Bíróság ítéletei kötelező erővel bírnak az uniós jog értelmezése szempontjából, amennyiben az egyébként kiterjesztett engedményezési rendszerrel bíró német szabályozás nem felel meg a tényleges érvényesülés követelményének, úgy a legtöbb más uniós tagállam is elmarad majd az elvárt szabályozási szinttől. Felmerül a kérdés, hogy egy ilyen hosszú jogalkotási folyamat után, ahol az uniós jogalkotó végül nem látta indokoltnak a harmonizált szabályozás kiterjesztését vállalkozásokra, a tényleges érvényesülés elve által a Bíróság ilyen irányú döntése nem-e inkább burkolt bírói aktivizmusként értelmezhető.

IX. Összegzés és de lege ferenda

A dolgozat eredeti célja a gazdasági egységek igényérvényesítési lehetőségeinek feltérképezése volt. A kutatás során hamar világossá vált, hogy a kartellkárigények önálló érvényesítése nemcsak a kis- és középvállalkozásoknak, de gyakran a nagy tőkeerővel rendelkező cégeknek is gazdaságilag hatékonytalan megoldást jelent, ami a károsultak racionális apátiáját, és végsősoron a versenyjogi rendelkezések hatékonyságának és az elrettentő hatásának csökkenését eredményezi. A MOL ügyben a Bírósági joggyakorlat ugyan nem támasztotta alá az anyavállalat székhelye, mint a gazdasági egység központja alapján a Brüsszel Ia rendelet 7. cikk 2. pont szerinti különös joghatósági ok fennállását, mindazonáltal semmi nem zárja ki azt, hogy ezen vállalkozások az alperes székhelyén ugyanezen doktrínára hivatkozva érvényesítsék egy eljárásban kartellkár igényeiket. Egy ilyen eljárás nem sértené a közelség és kiszámíthatóság követelményét, mindazonáltal magában hordozná a közös igényérvényesítés gazdasági előnyeinek összességét. A létező procedurális megoldások tekintetében egyetérték

azon szakirodalmi álláspontokkal, miszerint a versenyszabályok hatékonyabb érvényesülése érdekében szükség van a kollektív jogorvoslati megoldások B2B helyzetekre való kiterjesztésére. A kollektív igényérvényesítés ugyanis kétélű fegyverként funkcionál. Egyrésztől biztosítja a károsultak hatékony jogorvoslathoz jutását, másrészt erősebb elrettentő erővel bír a jogsértőkkel szemben. Ezen mechanizmusok egyszerre tesznek eleget a méretgazdaságosság követelményeinek, valamint megoldást nyújtanak a gazdasági externáliákból következő nehézségekre. Mindazonáltal ezen célok elérésének módjaként nem a tényleges érvényesülés jelszava mögé bújtatott bírói aktivizmust látom, hanem a megfelelő jogalkotási eljárások alkalmazását, és a minimumharmonizáció követelményeinek uniós jogalkotó általi lefektetését. A hatékony jogorvoslat kérdésében ugyanis nem lehet *ad-hoc* megoldásokban bízni, hanem olyan átfogó, mindenki számára elérhető mechanizmus megalkotása szükséges, mely egyenlő feltételekkel biztosítja a károsultak jogi védelmét.

IRODALOMJEGYZÉK

1. JOGFORRÁSOK

Rövidítés	Forrás
1968. évi brüsszeli egyezmény	1968. évi egyezmény a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról
EUMSZ	Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés
Alapjogi Charta	Az Európai Unió Alapjogi Chartája, 2012/C 326/02
17/62/EGK Rendelet	17/62/EGK Rendelet a Szerződés 85. és 86. Cikkének végrehajtásáról, 9. cikk (1) bek., [1962] OJ 13/204.
44/2001/EK Rendelet	A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000.december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról
1/2003 EK Rendelet	1/2003/EK Rendelet a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról [2003] OJ L 1/1.
139/2004/EK Rendelet	A Tanács 139/2004/EK rendelete (2004. január 20.) a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről
Róma II Rendelet	Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról
Brüsszel Ia Rendelet	Európai Parlament és Tanács 2012. december 12-ei, a a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1215/2012/EU rendelet
Foreign Subsidies Regulation	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2560 rendelete (2022. december14.) a belső piacot torzító külföldi támogatásokról

ECN+ Irányelv	Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/1 Irányelve a tagállami versenyhatóságok helyzetének hatékonyabb jogérvényesítés céljából történő megerősítéséről és a belső piac megfelelő működésének biztosításáról
Kártérítési Irányelv	Az Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelve (2014. november 26.) a tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról
RAD	AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2020/1828 IRÁNYELVE (2020. november 25.) a fogyasztók kollektív érdekeinek védelmére irányuló képviseleti keresetokról és a 2009/22/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről
Consumer Rights Act, 2015	Consumer Rights Act 2015 (c.15)
Bundeskartellamt, 2. Beschlussabteilung, B 2 – 90/01- 2	Bundeskartellamt, 2. Beschlussabteilung, B 2 – 90/01- 2
Collective Damages Act (WAMCA)	Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie; 1 January 2020

2. EGYÉB JOGANYAGOK, SOFT LAW

Rövidítés

Közlemény a versenyhatóságok hálózatán belüli együttműködésről

Zöld Könyv az antitröszt szabályok megsértésére épülő kártérítési keresetokról

Fehér Könyv az antitröszt szabályok megsértésére épülő kártérítési keresetokról

Forrás

Közlemény a versenyhatóságok hálózatán belüli együttműködésről [2004] OJ C 101/43.

¹ Európai Közösségek Bizottsága, ZÖLD KÖNYV Az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetokról, COM(2005) 672, Brüsszel, [2005]

Európai Közösségek Bizottsága, FEHÉR KÖNYV az EK trösztellenes szabályainak megsértésén alapuló kártérítési keresetokról, COM(2008) 165, Brüsszel, [2008]

Európai Parlament: Nyilvános konzultáció: A kollektív jogorvoslattel kapcsolatos egységes európai megközelítés felé	Az Európai Parlament 2012. február 2-i állásfoglalása a „Nyilvános konzultáció: A kollektív jogorvoslattel kapcsolatos egységes európai megközelítés felé” című munkadokumentumról (2011/2089(INI))
Bizottsági ajánlás a kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről	A BIZOTTSÁG AJÁNLÁSA (2013. június 11.) az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről (2013/396/EU)
Bizottsági közlemény: A kollektív jogorvoslat horizontális európai kerete felé	A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK A kollektív jogorvoslat horizontális európai kerete felé /* COM/2013/0401 final */
European Law Institute, 2014	European Law Institute, <i>Collective Redress and Competition Damages Claims</i> , 2014, ISBN: 978-3-9503458-4-1, p.11-14.

3. SZAKIRODALOM

Rövidítés

Abschlussbericht zum Forschungsvorhaben „Erforschung der Ursachen des Rückgangs der Eingangszahlen bei den Zivilgerichten“

ARMOUR/HANSMANN/KRAAKMAN, 2009

Forrás

Prof. Dr. MELLER-HANNICH, Caroline - Prof. Dr. HÖLAND, Armin NÖHRE, Monika: *Abschlussbericht zum Forschungsvorhaben „Erforschung der Ursachen des Rückgangs der Eingangszahlen bei den Zivilgerichten“*, Berlin 21 April 2023

ARMOUR, John - HANSMANN, Henry KRAAKMAN, Reinier: *The Essential Elements of Corporate Law: What is Corporate Law*, Harvard Law School, Cambridge MA 02138,

- 7/2009, Discussion Paper No. 643, ISSN 1936-5357
- Bellamy & Child, 2014 pp. 88-105.
- BERGKAMP/PAK, 2001
- BOYD, 2023
- Linklaters, 2024
- EZRACHI, 2021
- GERADIN, 2015
- GHEZZI/MAGGIOLINO, 2014
- HORNKOHL, 2024
- BAILEY, David – JOHN, Laura Elizabeth, Bellamy & Child: *European Union Law of Competition*, Eight Edition, 2014
- BERGKAMP, Lucas- PAK, Wan-Q: *Piercing the Corporate Veil: Shareholder Liability for Corporate Torts* 2001, Volume 8, Issue 2, Maastricht Journal of European and Comparative Law
- BOYD, Marcos Araujo: *The notion of undertaking in EU competition law*, University of Glasgow, January 2023
- ERB, Mirjam- INGWERSEN, Hannes-KAZTARIDOU, Alexia: *CJEU confirms that the “single economic unit” doctrine does not apply to procedural aspects of private enforcement*, 18 July 2024, Linklaters
- Ariel EZRACHI, *EU Competition Law – An analytical guide to the Leading Cases*, Bloomsbury Publishing, Seventh Edition, 2021
- GERADIN, Damien: *Collective Redress for Antitrust Damages in the European Union: Is This a Reality Now?*, George Mason Law Review, 13 Apr. 2015
- GHEZZI, Federico- MAGGIOLINO, Mariateresa: *L'imputazione delle sanzioni antitrust nei gruppi di imprese, tra “responsabilità personale” e finalità dissuasive*, 2014, 59 Rivista delle società
- HORNKOHL, Lena: *Collective actions for competition law violations and DMA infringements following the transposition of the representative action directive (Germany)*, Journal of European Competition Law & Practice, 2024, 15(5), 311-317, <https://doi.org/10.1093/jeclap/lpae008>

- IMGARTEN, 2024
 IMGARTEN, Nils: *Collective Private Enforcement Clashes with German Laws on the Regulation of Legal Services: AG Szpunar's Opinion in C-253/23 – ASG 2*, Kluwer Competition Law Blog, 25 September, 2024
- International Co-operative Legal Guides, 2021
 Shearman & Sterling LLP, '*European Union: Cartels & Leniency Laws and Regulations*' International Co-operative Legal Guides, 1 November 2021, p. 58.
- KIRST, 2021
 KIRST, Philipp: *Introduction to the EU enforcement system and the goals of the Damages Directive*, 2021
 <<https://doi.org/10.4337/9781800887527>>
- KOENIG, 2023
 KOENIG, Carsten: *The Boundaries of the Firm and the Reach of Competition Law: Corporate Liability and Sanctioning in the EU and the US* In: Marco Corradi and Julian Nowag, *Intersections Between Corporate and Antitrust Law* (Cambridge University Press, 2023),
- KOSTADINOVA, 2022
 KOSTADINOVA, Hristiyana: *The Impact of Fines v. Criminal Sanctions on Cartel Deterrence: A Comparison Between the EU and the USA*, 2022, Stanford-Vienna European Union Law Working Paper No. 58, <http://tlf.stanford.edu>.
- LABORDE, 2021
 LABORDE, Jean-François: *Cartel damages actions in Europe: How courts have assessed cartel overcharges* (2021. Ed.), *Concurrences* N° 3-2021, p. 232-242.
- NAGY, 2011
 NAGY Csongor István: *A csoportos igényérvényesítés gazdaságtana*, Jogtudományi Közlöny 2011/3
- NAGY, 2019
 NAGY Csongor István: *Why Are Collective Actions Needed in Europe: Small Claims Are Not Reasonably Enforced in Practice and Collective Actions Ensure Effective Access to*

- Justice, SpringerBriefs in Law, 2019, https://doi.org/10.1007/978-3-030-24222-0_2
- ODUDU, 2004-2005 ODUDU, Okeoghene: *The meaning of undertaking within 81 EC*, The Cambridge Yearbook of European Legal Studies, 7, Ed. 2004-2005
- ODUDU/BAILEY, 2014 ODUDU, Okeoghene - BAILEY, David *The Single Economic Entity Doctrine in EU Competition Law*, Common Market Law Review 51, 2014
- OSZTOVITS, 2024 OSZTOVITS András: *Looking but not Seeing the Economic Unit in Cartel Damage Claims – Opinion of Advocate General in Case C-425/22, MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. V Mercedes-Benz Group AG*, Conflict of Laws, February, 2024
- PASQUA, 2023 PASQUA, Marco: *Liability of Corporate Groups for Violation of EU Competition Law*, Journal of European Competition Law & Practice, Vol 14, Issue 4 2023, <https://doi.org/10.1093/jeclap/lpad024>
- RADEMACHER, 2020 RADEMACHER, Lukas: *Quieta movere – But please do not do it quietly: the ECJ on international jurisdiction in antitrust damages actions (Tibor-Trans, Case C-451/18)*, Cuadernos de Derecho Transnacional (Marzo 2020), Vol. 12, Nº 1, <https://doi.org/10.20318/cdt.2020.521>
- RODGER/SOUSA FERRO/MARCOS, 2019 RODGER, Barry- SOUSA FERRO, Miguel MARCOS, Francisco: *The Antitrust Damages Directive: Facilitating Private Damages Actions in the EU?*, Journal of European Competition Law & Practice, 2019, Vol. 10, No. 3.
- SEEGERS/KRÜGER, 2023 SEEGERS, Martin-KRÜGER, Carsten: *Effective Enforcement of Cartel Damages Claims*

- TELEKI, 2019 *Through the Assignment Model: The Preliminary Ruling Procedure Before the CJEU in Case C-253/23 (ASG) – A Comment*, Kluwer Competition Law Blog, August 25, 2023
- TELEKI Lóránt: *A versenyjogi jogsértésekkel kapcsolatos magánjogi jogérvényesítés uniós és hazai tapasztalatai* Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, 2019
- THOMAS, 2012 THOMAS, Stefan: *Guilty of a Fault that one has not Committed. The Limits of the Group Based Sanction Policy Carried out by the Commission and the European Courts in EU Antitrust Law*, 2012, 3 Journal of European Competition Law & Practice 11
- TÓTH, 2020 TÓTH, Tihamér: *Unió és magyar versenyjog*, Wolters Kluwer Hungary, Budapest 2020,
- Ashurst Study WAELBORECK, Denis- SLATER, DONALD-EVEN-SHOSHAN, GIL: *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules*, Comparative report, 2004
- WHISH/BAILEY, 2021 WHISH, Richard- BAILEY, David *Competition Law*, Oxford University Press, 2021, Tenth edition
- WURMNEST, 2016 WURMNEST, Wolfgang: *International jurisdiction in competition damages cases under the Brussels I Regulation: CDC Hydrogen Peroxide*, Common Market Law Review, February, 2016, DOI: 10.54648/COLA2016010

4. EGYÉB ONLINE FORRÁSOK

European Commission Press release: Commission fines truck producers € 2.93 billion for participating in a cartel, 19 July 2016, Brussels, Utolsó Letöltés: 2027.05.07.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_2582

Miguel SOUSA FERRO: The CJEU rules on Tibor-Trans: jurisdiction for antitrust damages (trucks cartel), July 31, 2019, LinkedIn, Utolsó letöltés:2024.10.18.

MOL Group: A MOL csoportról < <https://molgroup.info/hu/a-mol-csoportrol/atekintes>> Utolsó letöltés: 2024.10.07.

@JVanarooye, X bejegyzés (formerly Twitter), Utolsó letöltés: 2024.10.19.

5. EUB ÜGYEK

Rövidítés	Forrás
<i>MOL</i> Előzetes döntéshozatal iránti kérelem	A Kúria (Magyarország) által 2022. június 28-án benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem – MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. kontra Mercedes-Benz Group AG (C-425/22. sz. ügy) (2022/C 326/18)
<i>Athenian Brewery</i> Előzetes döntéshozatal iránti kérelem	A Hoge Raad der Nederlanden (Hollandia) által 2023. június 28-án benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem – Athenian Brewery SA, Heineken NV kontra Macedonian Thrace Brewery SA, Case C-393/23
<i>Albany</i> Főtanácsnoki indítvány	Jacobs főtanácsnok indítványa Case C-67/96 <i>Albany</i> ECLI:EU:C:1999:28
<i>ETI</i> , Főtanácsnoki indítvány	Kokott főtanácsnok indítványa Case C-280/06 <i>ETI</i> EU:C:2007:404
<i>flyLAL-Lithuanian Airlines</i> , Főtanácsnoki indítvány	Bobek főtanácsnok indítványa Case C-27/17, <i>flyLAL-Lithuanian Airlines</i> , EU:C:2018:136
<i>Skanska Industrials</i> , Főtanácsnoki indítvány	Wahl főtanácsnok indítványa Case C-724/17, <i>Skanska Industrial</i> EU:C:2019:100
<i>MOL</i> , Főtanácsnoki indítvány	Emiliou főtanácsnok indítványa Case C-425/22 <i>MOL</i> EU:C:2024:578
<i>ASG 2</i> , Főtanácsnoki indítvány	Szpunar főtanácsnok indítványa, Case C-253/23, <i>ASG 2</i> , EU:C:2024:767

<i>Consten és Grundig</i>	Joined cases 56 and 58-64, <i>Consten and Grundig kontra Bizottság</i> EU:C:1966:41
<i>Imperial Chemical Industries</i>	Case 48-69, <i>Imperial Chemical Industries Ltd. kontra az Európai Közösségek Bizottsága</i> , EU:C:1972:70
<i>Centrafarm</i>	Case 15-74 <i>Centrafarm BV és Adriaan de Peijper kontra Sterling Drug Inc</i> , EU:C:1974:114, 41.
<i>Suiker Unie</i>	Joined Cases 40/73 to 48/73, 50/73, 54/73 to 56/73, 111/73, 113/73 and 114/73, <i>Suiker Unie kontra Bizottság</i> , EU:C:1975:174
<i>CILFIT és társai</i>	Case C-283/81 <i>CILFIT és társai</i> EU:C:1982:335
<i>Hydrotherm</i>	Case 170/83 <i>Hydrotherm Gerätebau GmbH kontra Compact de Dott Ing Mario Adredi & CSAS</i> EU:C:1984:271
<i>Dumez France</i>	Case C-220/88, <i>Dumez France and Tracoba</i> , EU:C:1990:8, 20., 22.
<i>Höfner and Elser kontra Macrotron</i>	Case C-41/90 <i>Höfner and Elser kontra Macrotron</i> EU:C:1991:161
<i>Shevill</i>	Case C-68/93 <i>Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequapoint International Ltd kontraa Presse Alliance SA</i> , EU:C:1995:61
<i>Marinari</i>	Case C-364/93, <i>Marinari</i> , EU:C:1995:289
<i>Viho</i>	Case C-73/95 <i>Viho Europe BV kontra Bizottság</i> , EU:C:1996:405, 16-18,
<i>Jean Claude Becu</i>	Case C-22/98, <i>Jean Claude Becu</i> , EU:C:1999:419
<i>Wouters és társai</i>	Case C-309/99, <i>Wouters és társai</i> EU:C:2001:390
<i>Courage kontra Crehan</i>	C-453/99 <i>Courage kontra Crehan</i> , EU:C:2001:465, 26.

<i>Kronhofer</i>	Case C-168/02. <i>Kronhofer</i> EU:C:2004:364, 18-21.
<i>Manfredi</i>	C-295/04 <i>Vincenzo Manfredi v Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA</i> , EU:C:2006:461
<i>Akzo Nobel</i>	Case T-112/05, <i>Akzo Nobel NV és társai</i> , EU:T:2007:381
<i>MOTOE</i>	Case C-49/07, <i>MOTOE</i> , EU:C:2008:376
<i>Zuid-Chemie</i>	Case C-189/08, <i>Zuid-Chemie</i> , EU:C:2009:475
<i>Knauf Gips</i>	Case C-407/08, <i>Knauf Gips KG kontra Bizottság</i> , EU:C:2010:389
<i>Dow Chemical</i>	Case T-42/07, <i>Dow Chemical Company és társai kontra Bizottság</i> , EU:T:2011:357
<i>Fuji Electric</i>	Case T-132/07, <i>Fuji Electric</i> , EU:T:2011:344
<i>Pfleiderer</i>	Case C-360/09 <i>Pfleiderer</i> , EU:C:2011:389
<i>Otis és társai</i>	Case C-199/11 <i>Otis és társai</i> EU:C:2012:684
<i>Elf Aquitane</i>	Case C-521/09 <i>Elf Aquitane kontra Bizottság</i> , EU:C:2013:644.
<i>Schindler</i>	Case C-501/11 P, <i>Schindler Holding és társai kontra Bizottság</i> , EU:C:2013:522
<i>Allianz One International</i>	Case C-668/11 P, <i>Alliance One International Inc. kontra Bizottság</i> , EU:C:2013:614
<i>Melzer</i>	Case C-228/11, <i>Melzer</i> , EU:C:2013:305
<i>Sanders and Huber</i>	Cases C-400/13 és C-408/13, <i>Sanders and Huber</i> , EU:C:2014:2461
<i>Siemens Österreich</i>	Case C-231/11, <i>Bizottság kontra Siemens Österreich és társai</i> , EU:C:2014:256
<i>Kone és társai</i>	Case C-557/12 <i>Kone és társai</i> , EU:C:2014:1317

<i>Kolassa</i>	Case C-375/13, <i>Kolassa</i> , EU:C:2015:37
<i>Voestalpine AG kontra Commission</i>	Case T-418/10, <i>Voestalpine AG kontra Commission</i> , EU:T:2015:516
<i>CDC</i>	Case C-352/13, <i>Cartel Damage Claims Hydrogen Peroxide SA (CDC) kontra Akzo Nobel NV és társai</i> , EU:C:2015:335
<i>Concurrence</i>	Case C-618/15, <i>Concurrence</i> , EU:C:2016:976, 35.
<i>Evonik Degussa</i>	Case C-155/14 P, <i>Evonik Degussa GmbH és AlzChem AG kontra Bizottság</i> , EU:C:2016:446
<i>Nothartová</i>	Case C-306/17 <i>Nothartová</i> , EU:C:2018:360
<i>flyLal- Lithuanian Airlines</i>	Case C-27/17, <i>flyLAL-Lithuanian Airlines</i> , EU:C:2018:136
<i>Skanska Industrials</i>	Case C-724/17, <i>Skanska Industrials Solutions és társai</i> , EU:C:2019:204
<i>Tibor Trans</i>	Case C-451/18, <i>Tibor Trans Fuvarozó és Keresskedelmi Kft. kontra DAF TRUCKS N.V.</i> , EU:C:2019:635
<i>Cogeco Communications</i>	Case C-637/17, <i>Cogeco Communications</i> , EU:C:2019:263
<i>Verein für Konsumenteninformation</i>	Case C-343/19, <i>Verein für Konsumenteninformation</i> , EU:C:2020:534
<i>NEC kontra Commission</i>	Case T-341/18 <i>NEC kontra Commission</i> EU:T:2021:634
<i>Goldman Sachs</i>	Case C-595/18 P <i>The Goldman Sachs Group kontra Bizottság</i> , EU:C2021:73
<i>Volvo</i>	Case C-30/20, <i>Volvo</i> , EU:C:2021:604
<i>Sumal</i>	C-882/19, <i>Sumal</i> , EU:C:2021:800
<i>Volvo és DAF Trucks</i>	Case C-267/20, <i>Volvo és DAF Trucks NV kontra RM</i> , EU:C: 2022:494, 55.
<i>Heureka</i>	Case C-605/21 <i>Heureka</i> EU:C:2024:324
<i>MOL</i>	Case C-425/22 <i>MOL</i> EU:C:2024:578
<i>ASG 2</i>	Case C-253/23, <i>ASG 2</i> , EU:C:2024:767

6. BIZOTTSÁGI HATÁROZATOK

Rövidítés

Hidrogén-peroxid és perborát ügy
Bizottsági határozat

Forrás

Bizottság határozata (2006. május 3.) az Európai Közösséget létrehozó Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke szerinti eljárásról az Akzo Nobel NV, az Akzo Nobel Chemicals Holding AB, az EKA Chemicals AB, a Degussa AG, az Edison SpA, az FMC Corporation, az FMC Foret S.A., a Kemira OYJ, a L'Air Liquide SA, a Chemoxal SA, a Snia SpA, a Caffaro Srl, a Solvay SA/NV, a Solvay Solexis SpA, a Total SA, az Elf Aquitaine SA és az Arkema SA. vállalatokkal szemben (COMP/F/C.38.620 ügy – Hidrogén-peroxid és perborát)

Tehergépjárművek ügy Bizottsági
határozat

Bizottság határozata (2016. július 19.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke szerinti eljárással kapcsolatban (AT.39824 – Tehergépjárművek ügy) (C(2016) 4673.)

7. TAGÁLLAMI BÍRÓSÁGI ÜGYEK

Rövidítés

Evans v Barclays Bank

Forrás

Court of Appeal (England & Wales) in *Evans v Barclays Bank PLC & Ors* [2023] EWCA Civ 876

Microsoft Mobile v Nokia

High Court of Justice, Chancery Division in *Microsoft Mobile Oy (Ltd) v Sony Europe Ltd* [2017] EWHC 374 (Ch)

Gfv.VI.30.279/2021/13.
10.Gpkf.43.070/2021/2.

Kúria Gfv.VI.30.279/2021/13. számú végzés
Fővárosi Ítéltábla 10.Gpkf.43.070/2021/2.
számú végzés

5.G.40.044/2020/11.

Fővárosi Törvényszék 5.G.40.044/2020/11.
számú végzés